

U čast četrdeset-godišnjice

Saveza komunista Jugoslavije

Nizu aktivnosti, koje su naši narodi preko raznih organizacija u toku 1959. godine izveli slaveći 40. godišnjicu osnivanja KPJ i SKOJ-a, pridružuju se i geodetski stručnjaci preko svojih Društava u pojedinim republikama, preko Saveza geodetskih inženjera i geometara i »Geodetskog lista«.

Na ovogodišnjem X. plenumu Saveza geodetskih inženjera i geometara FNRJ u Opatiji 27. i 28. februara, odlučeno je, da se ovom historijskom događaju, pored niza drugih akcija naših društava u cilju proslave 40. god. KPJ, posveti i poseban broj »Geodetskog lista«.

Sa ovom godišnjicom koincidira i godišnjica osnivanja stručnog Udruženja geometara i geodeta Jugoslavije, kao i pokretanje stručnog lista. Ne može biti ljepše prilike, da se našim mlađim drugovima prikaže kakav je bio odraz revolucionarnih zbivanja nakon prvog svjetskog rata, marksističkih ideja i borbenih akcija Komunističke Partije Jugoslavije i radničke klase, na rad naših društvenih organizacija između dva rata, na političku svijest, napredno mišljenje i aktivnost geodetskih stručnjaka.

Rad naših stručnih i staleških organizacija između dva rata, politička i društvena aktivnost njenih članova od 1919. godine na ovamo sve je jača, sve više raste klasna svijest i borbenost, što je jača borbenost radničke klase predvođene KPJ protiv nenarodnih režima u bivšoj Jugoslaviji.

Geodetski stručnjaci bili su prirodno s voga posla povezani s narodom, poznavali su njegove patnje, bili su intelektualci, koji su znali govoriti jezikom bliskim svom narodu. Zato su bili usko povezani s akcijama i borbama za politička i ekonomska prava u bivšoj Jugoslaviji, pa su veoma rano i otvoreno manifestirali svoju klasnu pripadnost i svoju naprednu političku orijentaciju.

Kada su 1941. godine fašistički osvajači okupirali našu zemlju i uz pomoć izdajica ubacili razdor među naše narode, našli su se brojni geodeti u redovima boraca za oslobođenje zemlje. To je bila logična posljedica jedne intenzivne političke djelatnosti unutar stručnih društava između dva rata.

Smatramo, da ćemo najdostojnije proslaviti 40. godišnjicu osnivanja KPJ, ako se barem u glavnim crtama prikaže aktivnost stručnog Udruženja, politička aktivnost naših stručnjaka u uvjetima fašističkog terora i izrabljivanja, te ako se evociraju uspomene na naše drugove, koji su pali u borbi za oslobođenje ili kao žrtve fašističkog terora.

Bila nam je namjera, da »Geodetski list« u ovom svečanom broju donese životopise palih drugova sa njihovim slikama, te razna sjećanja na revolucionarnu prošlost, u kojoj su tako aktivno učestvovali naši stručnjaci. Naša Društva su uložila mnogo truda oko prikupljanja podataka, neka s više a neka s manje uspjeha. Za neke drugove nije se uspjelo prikupiti dovoljno podataka, kako bi se adekvatno osvijetlio njihov život i njihove žrtve, ali smatramo, da i ono koliko se prikupilo treba objelodaniti, kako bi se barem donekle odužili uspomeni ljudi, koji su dali sve što su najviše mogli za jedan bolji i čovječniji život naših naroda, a time i nas, njihovih kolega. Mi ne smatramo, da je ova akcija završena. Naprotiv ona treba da bude poticaj, da se uspomena na naše drugove ne zaboravi, da se podaci o njima i dalje prikupljaju, a »Geodetski list« će uvijek dati slobodnog prostora da se to objavi.

Redakciju ovog svečanog broja »Geodetskog lista« povjerio je plenum SGIG-a drugovima Ukropini, Leviu i Jankoviću.

Pridružujući se proslavi 40. godišnjice KPJ sa skromnim prikazima koji abuhvataju rad stručnog i staleškog Udruženja, borbene aktivnosti naših stručnjaka i učešće naših drugova u borbama za oslobođenje zemlje, želimo se odužiti uspomeni palih drugova, evocirati stanovite momente iz naše revolucionarne prošlosti, da bi našim mlađim drugovima osvijetlili taj historijski događaj i period između dva rata također i u onim područjima društvenih zbivanja, koji su obzirom na stručnu pripadnost njima bliski, ali nedovoljno poznati. Svakako da nam je namjera, da se u ovom prikazu naši stručnjaci inspiriraju za sve jači i plodonosniji rad u novim prilikama u izgradnji socijalističke Jugoslavije.

*Maršal Josip Broz Tito
u društvu sa Slavkom Rodićem i Ivanom Milutinovićem*

RAD I DELATNOST UDRUŽENJA GEOMETARA I GEODETA JUGOSLAVIJE

POVODOM PROSLAVE 40-GODIŠNJICE KPJ

Ove godine Savez komunista Jugoslavije, radnička klasa i svi naši narodi proslavljaju 40-godišnjicu osnivanja Komunističke Partije, 40-godišnjicu njene istoriske misije, revolucionarne borbe i pobjede, kao i ostvarenje vekovnih težnji naših naroda za stvaranjem jedinstvene, narodne, slobodne, demokratske i nezavisne države, bratske zajednice jugoslavenskih naroda.

Proslavljajući ovu 40-godišnjicu, Savez geodetskih inženjera i geometara ujedno proslavlja i 40-godišnjicu osnivanja Udruženja geometara. Time on proslavlja ostvarenje težnji i ideala izraženih na Osnivačkoj skupštini održanoj 15. februara 1919. godine u Zagrebu, na kojoj su se delegati deklarirali na liniji rada i aktivnosti radničke klase, na liniji borbe naprednih i progresivnih snaga, svestan i ponosan, da je za sve to vreme rad i aktivnost Udruženja bila i ostala na pozicijama i načelima deklariranim na Skupštini.

OSNIVANJE UDRUŽENJA I NJEGOVO STREMLJENJE

Osnivačka skupština i osnivanje jedinstvenog Udruženja geometara spada među prve društvene organizacije formirane u novoj državi.

Skupština je održana u posebnim uslovima revolucionarne borbe radničke klase i ostalih naprednih snaga naših naroda, u uverenju da su stvaranjem nove države SHS, ostvarene vekovne težnje i ideali naših naroda za stvaranjem slobodne, demokratske i narodne države. U tim uslovima, svesni uloge i značaja geodetskih radova u razvoju nove narodne države, spremni da sve stručne, umne i fizičke sposobnosti stave u službu naroda, geodetski stručnjaci okupljeni na prvoj Osnivačkoj skupštini Udruženja zauzeli su određeni stav u pogledu državno-političkog i društvenog uređenja zemlje, u pogledu osnovnih načela o organizaciji i izvršenju geodetskih radova u zemlji kao i u pogledu uloge Udruženja kod izvršenja geodetskih radova.

Stav Udruženja u pogledu državno-političkog i društvenog uređenja ova-ko je bio izražen u rezoluciji:

Naša država neka bude jedinstvena od temelja do krova. Svi slojevi naroda i sve grane njegove državotvorne sile neka izbijaju do vrha, sve jednako neka se grije na suncu sveopćeg blagostanja». I dalje: »Sve istovjetne sile treba skupiti u čvrste organizacije i njima samim prepustiti da obavljaju poslove koji su potrebni da se postigne opće narodno blagostanje«.

U pogledu zadataka i organizacije geodetskih radova Skupština polazi od načela da geodetski radovi prethode svim drugim radovima u privredi, da oni čine osnovu za projektovanje i izvođenje, da se bez geodetskih radova — plana i karata ne može pristupiti nikakvom pravilnom i sistematskom proučavanju, projektovanju i izvođenju radova u privredi. Polazeći od ovih pozicija, Skupština zauzima potpuno određen stav, naime:

»Došli smo jednoglasno do ovog osnovnog postulata sve izmjere u državi treba obavljati tako, da se tečajem vremena, sistematskim postupkom dođe do jedinstvene moderne izmjere cijele države, koja će biti valjan i dostatan temelj za sve znanstvene i praktične potrebe. Izmjera zemlje treba da bude provedena strogo znanstveno od najniže do najviše. Sistematsko i jedinstveno djelovanje postiće se samo tako, da se čitavo geodetsko poslovanje u državi sjedini u jednom centralnom geodetskom uredu«. I dalje, »Ne smije se unapred određivati vrsta i količina radova prije nego što je poznata kakvoća i množina sile koja stoji na raspoloženju«.

Imajući pred očima jedan viši cilj, zapojen idealima ostvarenja zajedničke države, poučeno lošim iskustvom organizacije radova i njihovim izvršenjem u bivšoj Austro-Ugarskoj monarhiji, Udruženje je postavilo sebi zadatak da u svojoj domovini, izvršenje geodetskih radova zasnuje na naučnoj osnovi i da se ovi izvode jednoobrazno, planski i organizovano, kako bi mogli da zadovolje sve potrebe tehnike, privrede, nauke i kulture naroda.

U tom cilju i u duhu odluka i zaključaka Osnivačke skupštine, Udruženje podnosi preko posebne delegacije memorandum Pretsedniku ministarskog saveta u kome postavlja potpuno precizne, određene i konkretne zahteve.

Memorandum polazi od obima radova i ukazuje da ovi moraju biti zasnovani na tekovinama nauke, kako bi njihovi rezultati imali što trajniju vrednost i mogli da zadovolje potrebe svih grana narodne privrede. U pogledu organizacije rada se zahteva, da se čitavo geodetsko poslovanje sjedini u jedno nadležstvo i da se sprovede jedinstvena i centralizovana organizacija.

No, bitna karakteristika ovog memoranduma i njegovog uvodnog dela koji sadrži obrazloženje podnetih zahteva ne leži u njegovoj stručnoj, već u njegovoj političkoj sadržini u reagovanju na politička stremjenja vladajuće klase kao i svih reakcionarnih snaga u vezi s državno-političkim i društvenim uređenjem novo formirane države.

Uočeno je i shvaćeno veoma brzo, već u periodu stvaranja nove države SHS, da se ideali slobode i boljeg života, za koje su se naši narodi borili, ne stvaraju. Uvidajući kuda streme reakcionarne snage, Udruženje najodlučnije reaguje, stupa u borbu, zauzima određeni politički stav, a ne samo u javnom životu, već i u samom memorandumu u kome se doslovno kaže: *Cini nam se da nam je u knjizi sudbine zapisano da će nam narodna sloboda ostati dovikjeka samo nedokučivi ideal i kada mu se jednom na dohvat ruke približimo, prestaće taj ideal da bude samo težnja prosvetljenih naroda. Ukratko izgleda tako kao da smo zakasnili i kao d arazvitak čovječanstva korača preko naših neiscrpjivih patnji i muka novim ciljevima«.*

Kakvo je bilo shvaćanje Udruženja u pogledu državno-političkog uređenja, pripremanja osnovnog zakona i raspodele rada, najbolje se vidi iz memoranduma u kome se kaže: *»Sve evropske države osnovane su na osnovu dvaju slojeva, onoga koji vlada i onih kojim se vlada. To je temelj, svuda isti, samo su mu oblici tako raznovrsni i mnogostruki, da izvještačena i bojama*

nakrcana potka nevještom oku skriva grubu osnovu tkanja. Vladajuća klasa čuva svoje interese, organizuje rad državne uprave prema tim interesima, dijeli taj rad u razne grane, a silu i materijal za taj rad uzimlje bezobzirno iz narodne zalihe, ne brinući se mnogo da li se ta zaliha troši ili povećava».

Iz napred izloženog vidi se, da je Udruženje imalo jasne koncepcije i da je ono stajalo na platformi tadašnjih shvatanja i stremljenja progresivnih snaga, koje su svesno stupale u borbu protiv reakcionarnih snaga.

Ovakav politički stav Udruženja, kao i celokupna njegova delatnost koja se ispoljavala kroz sve forme njegovog društveno-političkog rada, govore o političkoj svesti Udruženja i njegovoj naprednoj orijentaciji. To govori o tome, da je Udruženje pošlo prvenstveno sa političkih pozicija svesne borbe radničke klase, i da je svesno da rešenje svih drugih pitanja zavisi od osnovnog suštinskog pitanja ustavnog uređenja zemlje.

Čitave dve godine akcija Udruženja kreće se oko problema vezanih za organizaciju geodetskih radova. Ono traži sprovođenje ankete radi razmatranja organizacije radova na državnom premeru. Već na drugoj redovnoj skupštini Udruženje postavlja zahtev za obrazovaje »državne geodetske komisije«, sa zadatkom da se ona bavi organizacijom geodetskih radova, metodom njihovog izvršenja, celishodnošću podele rada i radne snage, sastavljanjem i donošenjem programa radova kao i problema stručnih kadrova, te načina njihovog finansiranja i t. d. Međutim, umesto državne geodetske komisije formirana je jedna komisija kao savetodavno telo a docnije umesto nje Odbor za državni premer. Nijedan od ovih organa, ni po cilju ni po sadržini rada, nije odgovarao ciljevima i zadacima kako ih je Udruženje predvidelo.

Istovremeno, Udruženje razvija svoju delatnost na širokom planu u pogledu načina vaspitanja stručnih kadrova, proširenje delokruga rada javne civilne geodetsko-geometarske prakse, zaštite njihovih materijalnih interesa, kao i u pogledu priznavanja inženjerskog zvanja geodetima, koji su završili dvogodšnji tečaj sa ljubljanskom univerzitetu, vodi borbu protiv njegovog ukidanja i bori se protiv formiranja geodetskih stručnjaka sa srednjom stručnom naobrazbom.

Danas kada se govori o radu i delatnosti Udruženja od posebnog je značaja da se sagleda akcija oko izvršenja katastarskog premera Srbije, Makedonije i Crne Gore. *Stav Udruženja bio je, da se pristupi izvršenju premera na modernoj naučnoj osnovi i da on bude takav, da može da udovolji zahtevima i potrebama svih organa državne uprave.*

Suprotno tome bilo je gledište i shvatanje novo formirane Direkcije katastra*), koje se sastojalo u tome, da se u prvom periodu pristupi izvršenju privremenog premera za fiskalne potrebe.

Interesantan je ovaj stav Udruženja, koji pokazuje da je ono već u prvim počecima shvatilo od kakvog je značaja državni premer za nacionalnu ekonomiku i kulturni razvoj zemlje.

Međutim nije prošlo mnogo vremena i Direkcija je pristupila ostvarenju svoga gledišta t. j. izvršenju privremenog provizornog premera i u tu svrhu organizirala početak radova.

* U daljnjem tekstu će se stalno govoriti o ovom nadležstvu pod imenom Direkcija katastra, i ako se ono kasnije nazivalo Generalna Direkcija katastra te Odeljenje katastra i državnih dobara Ministarstva finansija.

Udružene je na ovakav stav Direkcije oštro reagiralo, jer je uvidelo, da je novi premer Srbije započet suprotno principima savremene nauke i ciljevima, kojima bi moderni premer trebalo da posluži. Ironizirajući odluke Direkcije Udruženje je izrazilo i svoj stav koji glasi:

»Direkcija katastra kani naime obaviti nešto slično — što je bilo u zemljama bivše Austro-Ugarske — Jozefinski katastar. I dalje »Direkcija je naumila tri nova koordinatna sistema i to da bude svima pravo, jedna osa bi išla kroz Ljubljanu, druga kroz Zagreb, a treća kroz Beograd!«

Kao rezultat takvog zvaničnog stava i rada proizašle su pravougla sferne Zoldernove koordinate i poznati premer srezova mačvanskog, posavskog, tamnavskog, ramskog i golubačkog. Rezultati toga tzv. premera su dobro poznati, dobio se novi premer, koji je poslužio samo za fiskalne potrebe. Posljedice te greške osećaju se još i danas.

Međutim sve to nije obeshrabilo Udruženje. Ono nastavlja borbu protivu sistema i načina rada na novom premeru. Činjenica je, da je u pogledu primene celishodne metode rada i stručnog personala stanje od početka bilo izvanredno teško, tim više što su pretstojali ogromni geodetski radovi na premeru Srbije, Makedonije i Crne Gore, u koju svrhu je bila formirana Generalna direkcija katastra. Međutim pristupilo se izvršenju premera bez solidne stručne organizacije, a najteži problem bio je u neshvatanju obima, težine i značaja radova. Tom ogromnom poslu pristupilo se suprotno osnovnim principima savremene geodetske nauke, što je bilo svakako i u suprotnosti sa osnovnim postavkama i zaključcima osnivačke skupštine.

Na trećoj godišnjoj skupštini koja je održana 5. marta 1921. godine također se konstatuje da su principi, odluke i zaključci Osnivačke skupštine bili potpuno ispravni i da ti principi ostaju i dalje osnovna smernica rada Udruženja. Skupština podvlači činjenicu da se očito vidi, da geodetski radovi ne zadovoljavaju. Ona također podvrgava temeljitoj analizi rad i organizaciju na premeru, konstatujući da težnja koja ide za tim, da se pošto poto udovolji samo jednom određenom zadatku, nosi kao posledicu krupne nedostatke, koji se neće nikada ispraviti a loša organizacija rada traži izdatke koji se neće rentirati. Stoga smatra da bi celokupnu organizaciju državnog premera trebalo podvrgnuti jednoj temeljnoj reviziji putem jedne geodetske komisije, čiji bi zadatak bio da donese predlog za novu organizaciju rada.

DELATNOST UDRUŽENJA NAKON OBZNANE

Neposredno pre ove skupštine, izmenila se politička situacija u zemlji. Došla je »Obznana«, zabranjen je rad Komunističke partije, ukinute su građanske i političke slobode. Zavladao je teror u zemlji. Partija je prešla u ilegalnost.

Ovim je, može se reći, završena jedna etapa istoriske borbe, rada i razvoja Udruženja. Ona govori o njegovoj visokoj političkoj i društvenoj svesti; govori o tome, da je Udruženje imalo jasnu pretstavu o karakteru narodne države, da je sagledalo kuda stremi reakcionarna vladajuća klasa i nazadne snage društva, te da je Udruženje kao celina stupilo na političku pozornicu zajedno

* »Obznana« je donešena 30. XII. 1920. god., kojom je zabranjen rad KPJ, Centralnom radničkom sindikalnom vijeću i SKOJ-u. Imovina i arhiva su zaplijenjeni i otpočelo je masovno hapšenje komunista. 28. VI. 1921 donesen je zakon o zaštiti države.

sa radničkom klasom u borbi za stvaranje svoje narodne države, u kojoj će radnička klasa biti svoj vlastiti gospodar.

Ovaj reakcionarni akt vlade, stavljanje partije van zakona i ukidanje političkih sloboda, morao se odraziti na rad Udruženja i to kako na političkom tako i na stručnom polju. Reakcija je došla do punog izražaja. Zavladao je samovolja i bezakonje. Vlada i njeni organi nisu se pridržavali svojih sopstvenih zakona.

Međutim, novostvorena politička situacija u zemlji nije izmenila politički stav Udruženja i nije ga obeshrabrila. Ono je ostalo dosledno odlukama Osnivačke skupštine, ali mu je oduzela javnu političku tribinu, oduzela mu je mogućnost javne manifestacije na liniji borbe Partije, na liniji borbe radničke klase i naprednih snaga. Novostvorena situacija prisilila ga je na preorijentaciju političkog rada, da traži nove forme rada i delovanja.

U pogledu svoje stručne delatnosti Udruženje nije ni imalo šta da menja. Ono je već imalo određeni načelni stav o svim bitnim problemima struke i staleža. Ono je već imalo prečišćen stav o karakteru katastarskog premera, o načinu njegovog izvršenja, o sistemu i organizaciji ovih radova.

Međutim, novonastala politička situacija u zemlji, posle Obznane, nepostojanje geodetskog zakonodavstva, kao i neorganizovanost geodetskih radova, prisilila je organizovane članove Partije na zbijanje i učvršćenje svojih redova, na okupljanje svih svesnih stručnih snaga u okviru Udruženja i njegovog stručnog časopisa — Geometarskog glasnika. Časopisu je postavljen jasan i određen cilj, da organizovano svim snagama stupi u borbu za ostvarenje težnji izraženih na Osnivačkoj skupštini. U ostvarenju ovih svojih i narodnih težnji određuju se dalje smernice »Glasniku«: *Uspjet ćemo pak u tome važnom nastojanju samo onda, ako nas bude vodio sve samo jedan ideal. Zato neka bude i zadatak Glasila geometara kao organa ovoga Udruženja da pomogne u prvom redu tražiti i stvarati onaj jedinstveni spasonosni ideal, koji će spajati interese narodne i državne sa interesima našim«.*

Konstatujući, da ni na jednom polju društvene delatnosti, da ni u jednom bitnom pitanju nisu postignuti pozitivni rezultati, da akcija Udruženja nailazi na potpuno neshvatanje i nerazumevanje kod nadležnih i odgovornih faktora, u pogledu zadataka i ciljeva novog premera, Udruženje ponovo istupa. Ono skreće pažnju i upozorava na nedostatke organizacije geodetskih radova u zemlji i izjavljuje da je spremno da pomaže i pruža stručne savete u svim problemima geodetske delatnosti.

No, sve je bilo uzaludno. Rukovodeći kadar nije bio dorastao, da stručno rešava tako krupan problem kao što je izvršenje državnog premera zasnovanog na tekovinama savremene nauke. Pristupilo se izvršenju radova sa osobljem, koje nije imalo iskustva za veći obim radova i za primenu novih savremenih metoda rada.

Sukob shvatanja i mišljenja u odnosu na osnovne probleme i zadatke između Udruženja i Direkcije katastra bio je neminovan. Udruženje je u svojim redovima obuhvatalo sve geodetske stručnjake u onom periodu vremena, među kojima i naučne radnike, tako da je bilo u mogućnosti da se uhvati u koštac sa svim naučnim i praktičnim problemima iz oblasti izvršenja geodetskih radova, što nije bio slučaj sa Direkcijom katastra, koja je imala veoma

mali broj stručnjaka uglavnom praktičara. Ovo stanje trajalo je pune 4 godine, u toku kojih se stavovi nisu izmijenili ali ni način izvršenja premera, t. j. sve do 1923. godine, kada je došlo do personalne promene na čelu Direkcije katastra. O ovom četvorogodišnjem periodu, bilo je dosta reči. To je period lutanja, iz koga je trebalo izvući zaključke i pouke kao jedinu nadoknadu za uloženi trud i naporni rad koji nije doneo željene koristi nego uzaludno utrošena materijalna sredstva zajednice.

PRIPREMNI PERIOD — 1923 do 1930

Od 1923. godine nastupa drugi period, koji nosi u sebi novo obeležje u pogledu shvatanja problema i zadataka sveukupne geodetske delatnosti a naročito u pogledu načina izvršenja novog katastarskog premera nepremerene teritorije. Ovaj period trajao je sve do 1941, odnosno 1945. godine. O načinu izvršenja premera i po njegovoj sadržini on ima dve karakteristične faze. Prva, pripremna faza, koju karakteriše postavljanje i rešavanje problema da bi se moglo pristupiti izvršenju premera na naučnoj osnovi. Problema je bilo mnogo i bili su izvanredno teški. Trebalo je izvršiti izbor projekcije, izravnavanje triangulacije I reda, spremati solidno stručni personal, pripremiti i doneti geodetsko zakonodavstvo, t. j. Zakon o katastru zemljišta, tehničke propise, pravilnike i druge propise. Druga faza počinje od momenta, kada su doneseni zakoni i tehnički propisi i kad je započeto stvaranje novog premera na jedan savremeniji način.

Rešavanju ovih problema pristupilo se skoro jednovremeno t. j. izboru projekcije izravnanju trigonometrijskih mreža, spremanju stručnog kadra, kao i nabavci geodetskih instrumenata. Svi ovi problemi su rešeni sukcesivno sa uspehom.

Međutim, sa geodetskim zakonodavstvom stvar nije išla glatko. U suštini to je bio najteži problem pošto je sudbina katastarskog premera zavisila od Zakona o katastru zemljišta i tehničkih propisa, na osnovu kojih će se premer obaviti.

Udruženje je sa izvesnim simpatijama primilo izvršenu promenu na čelu vrhovne geodetske ustanove. No, ipak odnosi se nisu izmijenili a ni do tešnje saradnje nije došlo. Pristupanje rešavanju osnovnih problema davalo je izvesnu garanciju, da će se izvršenje premera postaviti na zdravu tehničku osnovu. Udruženje je zauzelo stav iščekivanja. Razloga je bilo više. Postojao je čitavi niz drugih pitanja stručnih i staleških, za čije rešenje je Udruženje bilo duboko zainteresovano. Radilo se o održavanju premera na premerenoj teritoriji države, o pitanju civilne geodetske prakse i o zapostavljanju geodetskih stručnjaka u državnoj upravi.

Sva nastojanja Udruženja da se pristupi rešavanju stručnih i staleških problema u duhu odluka Osnivačke skupštine bar u toku ove tri poslednje godine bila su uzaludna. Sistem i organizacija se u suštini nisu izmijenile. Izvršenje premera je nastavljeno na isti način, po istim metodama rada. Ovo stanje najbolje je karakterisano na Skupštini Udruženja održanoj 1926. godine u Zagrebu. U svojoj uvodnoj reči pretsektnik je doslovno rekao: *»Prošlo je sedam godina, od kako smo se udružili bogati nadama i puni želja, da prostrano polje naše struke što prije i što plodonosnije obradimo, prošlo je toliko*

godina iščekivanja, a polja našeg rada ostala se neplodna. Mnogo se i na razne načine probijalo okorjelu površinu, bilo se počelo sijati sjeme, pa i ono je već nicalo, ali nije bilo blagoslova odozgo, tlo se zasušilo i plodno polje postalo je pustije, no što je bilo prije«. U daljem toku svog izlaganja koje se odnosi na geodetske radove, postavlja pitanje svrhe katastarskog premera u Srbiji i kaže: »Imadu li dosadani radovi u Srbiji provizorni ili definitivni karakter i imadu li još koju drugu svrhu a ne samo zemljarinsko-poresku, te hoće li moći i uolikoj mjeri koju drugu svrhu zadovoljiti«. Pod ovim i ovakvim utiscima i konstatacijama počeo je rad Skupštine, koja je imala da razmatra zvanični predlog projekta Zakona o katastarskom premeru, omeđavanju i održavanju katastra. U suštini ovaj predlog Zakona je nosio karakteristiku fiskalnog a ne tehničkog premera. Bitna razlika je bila samo u primeni numeričke metode umesto grafičke.

Uviđajući nedogledne posledice, koje bi proizašle iz ovoga i ovakvog zakona po interese države, naroda, geodetske struke i staleža, Skupština Udruženja sa indignacijom, jednoglasno odbacuje u načelu ovaj zvanični zakonski predlog, odbijajući da ga pretresa u pojedinostima. Istovremeno objavljuje da će Udruženje sa svoje strane i sa svojim stručnjacima izraditi i predložiti svoj projekat zakona o opštem državnom premeru.

Poazeći od suštine problema, od stvaranja zakonske osnove za geodetske radove, Udruženje je kroz čitavi protekli period uložilo maksimum napora, da ubedi nadležne i odgovorne faktore u potrebu donošenja zakona o geodetskim radovima i da je pristupanje izvršenju premera pre donošenja zakona o geodetskim radovima štetno po interese države, naroda i geodetske struke. U želji da doprinese rešavanju ovog, osnovnog, gorućeg problema, Udruženje je sa svojim stručnjacima izradilo i predložilo tri zakonska projekta. Svi ovi projekti polazili su od načela jedinstva premera i njegovog održavanja.

Odbacivanjem zvaničnog zakonskog predloga, Udruženje je učinilo ogromnu uslugu svom narodu i svojoj struci. Ovaj akt Udruženja imao je dalekosežne posledice u pogledu dalje sudbine premera. Odbačena su stara i zastarela shvatanja u pogledu svrhe, sadržine i načina izvršenja premera. Direkciji katastra bilo je jasno, da ovakav zakonski predlog nema više nikakvog izgleda da bude prihvaćen u Skupštini. Došlo je do neminovnog odlaganja i to još za čitave 3 godine, sve do 1929. godine, kad je donesen Zakon o katastru zemljišta, a u toku dalje dve godine pravilnici za premer i održavanje premera izrađeni na osnovu ovog zakona.

Donesni zakon nije u potpunosti odražavao gledište Udruženja, ali je prihvatio osnovne teze, tako da je Zakon predvideo: da se na osnovu premera ustanovljava oblik i površina svake parcele; da se katastar zemljišta izrađuje na osnovu premera, klasiranja i procene zemljišta i da služi kao osnova za oporezivanje i za izradu baštinskih knjiga; da su propisi ovoga Zakona obavezni za sva premeravanja i snimanja bez obzira na svrhu premera a naročito, ono što je najbitnije: *premer treba da da horizontalnu i vertikalnu pretstavu terena kako bi podaci premera mogli da služe i za sve tehničke i privredne ciljeve.*

Najzad, posle 10 godina, doneseni Zakon o katastru zemljišta skinuo je sa dnevnog reda osnovni, najteži i najdelikatniji problem, akcija Udruženja iako posle 10 godina, bila je krunisana uspehom.

RAD UDRUŽENJA NAKON DONOŠENJA ZAKONA O KATASTRU

Donošenjem Zakona o katastru zemljišta i svih tehničkih pravilnika za izvršenje premera, koji su doneti do 1930 godine, bio je rad na stvaranju zakonske osnove za geodetske radove završen. Ovim su bile izvršene i sve potrebne pripreme i stvoreni preduslovi za izvršenje premera na solidnijoj osnovi, jer je izabrana projekcija, izvršeno izravnavanje trigonometrijskih mreža, pristupilo se i radovima na triangulaciji i nivelmanu, stvoren je brojni i stručno solidan kadar. Time je omogućeno da se izvršenju premera pristupi na širokom planu.

Međutim što se tiče izvođenja radova na novom premeru sprovedena je najokrutnija centralizacija radova, zaveden nezakoniti sistem rada, uvedeno je radno vreme od izlaska do zalaska sunca. Radilo se nedjeljom i praznicima, uvedeno je noćno računanje poligonske mreže — u osnovi stvoreno je neprekidno četrnaestčasovno radno vreme na terenu. Pored toga uvedene su stroge kazne za najbeznačajnije prekršaje. Godišnji odmori retko su odobravani ljeti, a lekarskim uverenjima nije se verovalo. Jednom rečju bio je zaveden ropski sistem rada. S druge strane, ne samo da se nije pristupilo izvršenju premera na osnovu zakona, već se ni mastilo na zakonskim propisima i pravilnicima nije ni osušilo, a razna naređenja i uputstva počela su da menjaju zakonske propise.

Činjenica je da se gledišta, shvatanja a i stavovi Udruženja i Direkcije katastra nisu mogla uskladiti ni u pogledu zadatka, a niti u pogledu organizacije radova, i ako je Udruženje sa svoje strane nastojalo, da se ti odnosi usklade bar na polju zadatka i organizacije radova, jer su to diktirali interesi zajednice.

Udruženje preuzima sva moguća legalna sredstva u cilju izmene sistema rada i njegove organizacije, a naročito preuzima posebne mere, da se izvršenje premera saobrazni Zakonu o katastru zemljišta. U periodu 1924—1928. g. a naročito od 1929—1930. g. bilo je potpuno jasno da Direkcija katastra svesno usmerava izvršenje premera za poreske i donekle pravne potrebe, zanemarujući njegov tehnički i privredni cilj. Period 1928. do 1932. godine bio je jedan od najtežih perioda, 1929 došla je šestojanuarska diktatura*, okroisan je Ustav, likvidirane su građanske partije, oduzete su i one male građanske slobode, ukinuta je sloboda štampe, zboru i dogovora. Uzgred rečeno i Zakon o katastru zemljišta i svi drugi tehnički pravilnici i propisi doneseni su baš u periodu 1929—1930. godine. Period koji je u potpunosti odgovarao Direkciji katastra da može neodgovorno raditi nezakonito, otstupati od zakonskih propisa i uvesti jedan nezakoniti, nesocijalni i nemoguć sistem rada na novom premeru.

Imajući oslonac u šestojanuarskom režimu, sa potpuno određenom namepom da se onemogućiti svaki rad Udruženja, doneo je, Ministar finansija Svr-ljuga, poznato naređenje, koje doslovno glasi: *»Zabranjujem svim finansiskim činovnicima, da bilo u časopisima ili listovima svojih udruženja, bilo na ma koji način putem štampe predaju javnosti napise, članke, brošure kojim se*

* Aleksandar Karađorđević ukinuo je 6. I. 1929. Ustav i zaveo svoju monarhofašističku diktaturu koja se svom snagom oborila naročito na Komunističku partiju Jugoslavije.

podvrgavaju kritici razni zakoni i naređenja, t. j. pogrešna tumačenja. Premda tome, mogu finansijski činovnici ubuduće putem štampe bilo o kojim predmetima i pitanjima samo u cilju popularizovanja zakonskih odredaba predati javnosti napise, u protivnom biće najstrože kažnjeni a Udruženja izlažu se opasnosti da budu rasturena».

Direkcija katastra, koristeći se šestojanuarskim režimom nije birala sredstva, da onemogući rad Udruženja. Nastojalo se to i na taj način što se Udruženju imputiralo da vodi pasivnu rezistenciju prema odlukama i naređenjima Direkcije.

U cilju cepanja Udruženja pokrenuta je 1930. akcija, kojom se osnovalo Udruženje t. zv. katastarskih geometara, kao protuteža postojećem, slično kao što su stvarani razni žuti sindikati za borbu protiv jedinstvenog sindikalnog radničkog pokreta.

Udruženje se najodlučnije tome oduprlo, a poznavajući raspoloženje članstva, Uprava je u znak protesta podnela ostavku, prepuštajući da se daljne odluke donesu na vanrednoj skupštini.

Direkciji katastra i grupi geometara koji su formirali ovo t. zv. Udruženje katastarskih geometara izgledalo je da je cilj postignut*. Za njih su postojale povoljne okolnosti: šestojanuarski režim kao garancija bezakonja, uklanjanje slobode misli i slobode štampe, i naposljetku stvaranje krize u samom Udruženju. Sistem bezakonja, fizičkog i umnog iscrpljenja na novom premeru može se nastaviti bez smetnje, kontrole, kritike i otpora i sam premer ne mora da zadovolji sve tehničke i privredne potrebe, bitno je da se završi u roku od 10 god na, kako je zakon i predvideo. Udruženje je stavljeno pred dilemu ili da kapitulira ili da se izloži opasnosti da bude rastureno. U svemu ovome bila je samo jedna nepoznanica — snaga i svest članova Udruženja. Odluka je bila jasna i nedvosmislena treba izvršiti koncentraciju svih snaga, treba Udruženje javno i otvoreno da istupi pred javnošću i odgovorne organe državne uprave, treba reći istinu o stanju radova, o odstupanju od zakonskih propisa, o sistemu i organizaciji radova na novom premeru, o stanju u struci, o životnim uslovima osoblja na novom premeru. Preduzete su odgovarajuće mere. Održana je vanredna skupština 1931. u Beogradu, na kojoj je došlo do snažne manifestacije. Skupština je odobrila rad stare Uprave i dala joj je puno poverenje i ovlašćenje da nastavi rad na rešavanju napred navedenih gorućih pitanja. Došlo je i do plebiscita svih geodetskih stručnjaka u pitanju primanja u Udruženje grupe katastarskih geometara, kao posebne sekcije. Plebiscit je ogromnom većinom odbacio zahtev ove grupe, pošto je većina smatrala, da nemaju moralnog prava da postavljaju uslove i da se to može učiniti samo i jedino pojedinačno ukoliko pojedinci ispunjavaju uslove. Grupa katastarskih geometara pretrpela je moralni krah. Akcija Udruženja urodila je plodom, ali je Udruženju bilo jasno da je to samo prvi korak ka pribiranju i koncentraciji snaga, ka stvaranju široke platforme za okupljanje svih stručnih snaga geometara, geodeta i geodetskih inženjera u jedinstvenu organizaciju. Zadatak nije bio lak, ni jednostavan. Postavljao se čitavi niz problema, koje je trebalo savladati. Uspeh akcije Udruženja zavisio je od mnogobrojnih faktora. Od uspeha okupljanja svih profesionalnih snaga u jednu čvrstu i monolitnu

* 1931. god. bio je pokrenut i stručni list »Katastarski glasnik« u Beogradu kao organ ovog Udruženja. Izašla su svega tri broja.

celinu, od jedinstva volje i akcije unutar same profesije, od stepena upoznavanja javnosti sa ulogom i značenjem geodetskih radova. Udruženje je polazilo od jednog višeg etničkog i moralnog principa, kao što se vidi interesi zajednice, unapređenje struke, zaštita ugleda institucije katastra i svoje profesije. Ove principe Udruženje je zasnivalo na realnim i stvarnim potrebama državnog, ekonomskog i društvenog života.

Suprotno svim nastojanjima Udruženja, Direkcija katastra još upornije, bezobzirno i beskrupulozno nastavlja *svoj* sistem. Ona vidi samo dva elementa. Poreski sistem i hektare. Ona nije shvatila kakav ogroman značaj može imati na razvoj geodetske nauke i prakse i neposredno na izvršenje novog premera i drugih geodetskih radova, uspostavljanje normalnih i korektnih odnosa, koordinacija rada i usklađivanje gledišta između nje kao organa državne uprave, i profesionalne organizacije. Tome odlučujućem faktoru Direkcija katastra ne samo da nije poklanjala pažnju, već naprotiv, u najbitnijim pitanjima, ona je svesno ignorirala nastupanja Udruženja.

Odluka Udruženja da javno istupa i obavesti javnost o stanju radova i sistemu rada na premeru, da preuzme sve moguće mere, da se stanje na novom premeru izmeni bila je pravilna, nezavisno od posledica koje su mogle nastupiti za Udruženje u periodu šestojanuarskog režima. Akcija Udruženja na koncentraciji snaga, na okupljanju, organizovanju i stvaranju jedinstva u redovima geodetskih stručnjaka razvijala se veoma povoljno. Na radovima novog premera počele su dolaziti nove generacije geometara, koje su završile geodetsku školu u periodu od 1924. do 1932. godine, koje su bile pod uticajem Partije i koje je Partija vaspitala u organizaciji SKOJ-a. Njihovim dolaskom unesen je novi duh; one su dale novu snagu, unele svežija i progresivnija shvatanja i stremljenja. Skoncentrisani na novom premeru, poučeni iskustvom starijih generacija, mladi geometri prihvatili su borbu i postali nosioci naprednih i revolucionarnih stremljenja. Svesni svoje uloge u ostvarenju cilja, združeni, ujedinjeni u svom Udruženju, svi mladi ljudi zapojeni mladalačkim duhom i idealima izgradili su jedinstvo misli i shvatanja i činili jednu jedinstvenu celinu, od koje su se odbijali svi pokušaji da se razbije, pocepa i onemogući njihov rad. Ona je bila svesna da nikakve represalije, pritisak, pretnje, otpuštanja iz službe, stavljanja pod disciplinski sud pojedinaca, neće imati nikakvog uticaja na pravac kretanja Udruženja, kada je ono ujedinjeno. Prirodno, otpadali su pojedinci, otpadale čak povremeno i privremeno pojedine grupe i kategorije, pretpostavljajući da će na taj način rešiti svoja posebna pitanja, odnosno pitanja pojedine grupe ili kategorije stručnjaka. Cinjeni su razni pokušaji od strane pojedinih organa Direkcije katastra da se razbije, pocepa, oslabi i onemogući rad Udruženja. Svi su ti pokušaji ostali bez nekog ozbiljnijeg rezultata, jer je linija kretanja Udruženja bila potpuno jasno određena i od nje se nije moglo otstupiti. Nju su diktirali, napred izloženi, viši interesi. Ovakav stav Udruženja odneo je odlučujuću pobjedu.

Već januara 1932. godine održan je u Beogradu Kongres svih geodetskih stručnjaka u zemlji, na kome je došlo do snažne manifestacije njihovog jedinstva i koncentracije. Kongres je jednoglasno doneo odluku o likvidaciji postojećih udruženja geometara, geodeta i grupe katastarskih geometara i osnovao je »Udruženje geometara i geodeta«. Na kongresu su prihvaćena nova pravila Udruženja i izabrana nova uprava.

Neposredno, sutradan, posle Kongresa, održana je redovna godišnja skupština novoformiranog udruženja geometara i geodeta, koja je u duhu odluka Kongresa razmatrala sva bitna pitanja, stručna i profesionalna, uključujući sistem i organizaciju radova na novom premeru. Skupština je donela odluke i dala smernice upravi za dalji rad, stavljajući joj posebno u zadatak da nastoji da ne dođe do uvođenja t. zv. paušalnog sistema plaćanja radova na novom premeru, čiji je nacrt već bila pripremila Direkcija katastra.

Odluka Kongresa o koncentraciji svih stručnih snaga u jedinstvenu organizaciju pretstavljala je poseban datum u istoriji razvoja Udruženja. Ona mu je dala moralnu snagu i pravo da ga pretstavlja i istupa kao njegov jedini legitimni predstavnik. Time je bio ostvaren jedan od osnovnih i bitnih preduslova, koje je Udruženje postavilo kao važni faktor za rešenje svih napred navedeni mnogobrojnih i krupnih problema stručnih i profesionalnih.

No, pored koncentracije stručnih snaga za uspešno rešenje napred navedenih problema, neminovno je bilo potrebno ostvariti drugi, glavni i odlučujući uslov — obezbediti uticaj Udruženja na donošenje odluke Direkcije katastra, koje su se odnosile na rad i život geodetskih stručnjaka.

Novo izabrana Uprava, osećajući se nakon Kongresa još snažnijom, postavlja svoje zahteve u mnogo odlučnijoj formi. 'Zahteva striktnu primenu zakona o katastru zemljišta pri izvršenju premera. Temeljno i dokumentovano izlaže gledište Udruženja o stanju radova na novom premeru za protekli period, način njihovog izvršenja i postignute rezultate, podvlači činjenicu, da je premer promašio.

Uprava posebno i detaljno podvrgava analizi i kritici projekat Pravilnika o paušalnom sistemu plaćanja radova na novom premeru. Taj sistem u svim svojim vidovima ima subjektivni karakter, te kao takav imaće štetne posledice u odnosu na kvalitet izvršenih radova i u odnosu na sve izvršioce premera. Ujedno uprava skreće pažnju Direkciji katastra da postojeći grafički premer na $\frac{3}{5}$ državne teritorije, usled višegodišnjeg neodržavanja, propada. Naposletku traži, da se već jednom donese zakon o geometarskim komorama i prizna akademska sprema za geodete.

Ove zahteve Direkcija katastra, ne samo da nije prihvatila, naprotiv čak nije htela ni da o njima razgovara. Svesna nemogućnosti izvršenja premera u roku od 10 godina, koji je nepromišljeno bio predviđen u zakonu o katastru zemljišta, Direkcija katastra odustala je od striktno primene ovog zakona i tehničkih propisa, te uvela ropski sistem rada a naposletku i paušalni sistem plaćanja.

Međutim pod pritiskom akcija Udruženja Direkcija katastra formalno prihvata suradnju, obećava da će razmotriti sve probleme a istovremeno stavlja Upravi na mišljenje i primedbe projekat Pravilnika o paušalnom sistemu plaćanja terenskih radova uz uveravanje da će paušalni sistem poboljšati materijalni položaj geometara.

BORBA PROTIV PAUŠALNOG SISTEMA PLAĆANJA

Analizirajući projekat pravilnika Udruženje je konstatovalo da se radi o akordnom sistemu plaćanja terenskih radova proračunatom na bazi najgrublje eksploatacije umne i fizičke snage. Sistem u kome su svi elementi u pogledu realnog utvrđivanja stvarne veličine uspeha bili lišeni svakog objek-

ativnog kriterijuma. Pored toga bilo je potpuno jasno da će se posledice ovog sistema odraziti i na kvalitet radova.

Međutim unatoč najenergičnijih mera, koje je Udruženje protiv ovog paušalnog sistema plaćanja poduzelo, Direkcija katastra je ostvarila svoj plan. Uvela je paušalni sistem plaćanja terenskih radova. Istina, prihvatila je izvesne predloge i unela izvesne izmene na zahtev Udruženja.

Paušalni sistem plaćanja radova na novom premeru, ustvari bio je sistem iscrpljenja umne i fizičke snage osoblja, zasnovan na pojedinačnim minimumima i ličnoj odgovornosti izvršioca. Ovaj sistem nije vodio računi ni o stručnoj spremi, ni o godinama službe i iskustvu izvršioca, nije uzmao u obzir fizički i umni napor, i pretvarao je izvršiocyte premera — žive ljude, u robote. Na taj način stvorena je potencijalna mogućnost da radovi kvalitativno podbace. Ovo se naročito ispoljavalo kod manje savesnih i manje stručnih izvršilaca u težnji da postignu bolji materijalni uspeh.

Paušalni sistem sam po sebi nosio je odlike socijalne nepravde, u odnosu na celokupno osoblje na novom premeru i sistematski izbacivao sa premera i iz službe obobile i iznemogle službenike, koji usled bolesti nisu mogli da ostvare predviđeni minimum. Direkcija katastra ne samo da nije verovala lekar-skim uverenjima, već je nezakonito i nesocijalno na takva uverenja odgovarala rešenjem o otpuštanju službenika ukoliko bi produžili bolovanje ili rešenjem da se bolovanje ne može odobriti, dok se ne završi terenska sezona, a u najvećem broju slučajeva skraćivala je bolovanje odobreno od strane lekara.

Ovaj sistem posebno bio je nesocijalan i nezakonit u odnosu na fizičke radne zaposlene na terenskim radovima, koji su umesto osmočasovnog radnog vremena radili 12—14 časova bez ikakve nagrade za taj prekovremeni rad.

Jedna od bitnih karakteristika tog sistema je, da je u svim vidovima imao subjektivan karakter i davao mogućnost samovolje Direkciji katastra, kako pri određivanju zadataka, tako i pri konačnom obračunu postignutog uspeha. Taj subjektivni karakter pratio je sistem paušala manje ili više kroz čitav period njegovog postojanja. On se odražavao u rasporedu osoblja na terenskim radovima, u određivanju kategorije terena, u obračunu postignutog minimuma i ličnim odnosima starešinskog kadra prema izvršiocima premera. Treba ovde naglasiti da izvršiocima premera nisu imali nikakvog uticaja na normative, koji su ulazili u sistem »paušala«.

Kao posledica ovoga sistema zavedeno je radno vreme od izlaska do zalaska sunca, oduzimanje paušala, kažnjavanje, retko odobravanje godišnjih odmora, nepravilno ocenjivanje službenika, kao i zastrašivanje stručnjaka da vrše pasivnu rezistenciju i sabotazu.

Otpuživanje službenika za pasivnu rezistenciju i sabotazu, sistematsko korišćenje diskrecionog prava nadležnog šefa, otpuštanje državnih činovnika da bi ih na intervenciju vladinih poslanika i drugih raznih veza ponovo vratili u službu, ali u većini slučajeva kao tehničke dnevničare, — i to su karakteristične osobine ovog paušalnog sistema. Položaj otpuštenih službenika bio je skoro bezizlazan, jer se usled nerazvijenosti geodetskih radova nisu mogli

nigde zaposliti, a za obavljanje javne geodetske civilne prakse trebalo je imati poseban ispit ili 15 godina državne službe. Te uslove u to doba nitko od geometara na novom premeru nije imao. Sistem bezakonja, izrabljivanja i eksploatacije bio je celovit. Životni uslovi geometara na novom premeru bili su veoma teški. Kao posledica višegodišnjeg napornog umnog i fizičkog rada, iscrpljenosti i loših životnih uslova, pojavila se tuberkuloza od koje prosečno godišnje umire 2% a boluje oko 20 geometara zaposlenih na novom premeru. U 90% smrtnih slučajeva uzrok je ova bolest. Obolenje od tuberkuloze potencirao je uvedeni paušalni sistem.

Ovakvi radni i životni uslovi ubijali su svaku volju i polet stručnjaka. To se odražavalo i na njihovom zdravlju. Ovakav nesocijalan i nezakoniti rad Direkcije katastra i njen stav prema izvršiocima radova, koji se nije menjao kroz čitav ovaj period, imperativno je nalagao Udruženju da preduzme sva moguća legalna sredstva u borbi protiv postojećeg sistema. Odlučeno je da se istupi na skupštini, da se javno žigoše rad Direkcije katastra, a ceo materijal publikuje u stručnom organu — Geometarsko-geodetskom glasniku.

Skupština je održana marta meseca 1933. godine u Ljubljani. Celokupan tok skupštine protekao je u znaku jednodušne demonstracije protiv Direkcije katastra. Izveštaj Uprave po svojoj sadržini, detaljnoj i preciznoj analizi bio je potpun; obuhvatio je sve stručne probleme sa posebnim osvrtom na nesocijalni i nezakoniti sistem rada kao i na nedogledne posledice primene zavedenog sistema rada na novom premeru.

U izveštaju se prviput javno ističe: *»ovakav rad dovešće do žalosnih i katastrofalnih rezultata katastra, jer pored svih računskih slaganja po Pravilniku, ipak kod takvog katastra biće pregažen njegov privredni i tehnički cilj i može se desiti da od našeg katastra jednoga dana bude za pohvalu samo trigonometrijska i donekle poligona mreža, a detalj bleđa slika stvarnosti na terenu«.*

U dopuni izveštaja Uprave i interpelacije Narodnoj Skupštini o stanju radova na premeru i situaciji koja vlada u struci i službi, predsednik glavne uprave naglašava da Direkcija katastra rasporedom stručnjaka onemogućava normalan rad Udruženja. Kao primer navodi se slučaj sekretara udruženja i urednika lista, za kojeg se zauzimao da raspored službovanja otsada dobije u Beogradu ili okolini, što je Direkcija odbila sa motivacijom, da dotični radi na triangulaciji i da se ne može zameniti. Zatim doslovno kaže: *»Da je dobio utisak da šef Odeljenja katastra nastoji da onemogući rad Udruženja. Konstatovali smo da se sa njime ne može ništa raditi. Ovo stanje, ovaj odnos ne može dalje ostati. A ako i dalje odnosi ostanu ovakvi onda mi izgleda da ćemo morati prekinuti svaki odnos i opširćemo samo preko Narodne skupštine a potražićemo zaštitu i na najvišem mestu«.**

Na Skupštini je podneseno više referata između kojih i referat *»O životnim uslovima geometara na novom premeru«* u kome je izvršena analiza rad-

Radi pravilnog shvatanja duha vremena, o kome je reč, i svemoći ne samo najviših organa državne uprave — ministara, već i njihovih referenata-šefova odeljenja, dovoljno je napomenuti da su samim zakonom državi činovnici do 10 godina službe bili stavljeni na milost i nemilost svojih pretpostavljenih starešina. Krajem 1932. godine Narodna Skupština primila je sledeće autentično tumačenje paragrafa 104 tačka 16 u vezi sa paragrafom 110. *»Prema autentičnom tumačenju ovog paragrafa, diskreciono pravo ministra, bana ili nadležnog šefa koji otpusti činovnika na osnovu tačke 16 paragrafa 104 i 110 Činovničkog zakona, nije ničim ograničeno i rešenje o otpuštanju iz službe ne može se napadati putem administrativnog spora. Takvo je tumačenje u skladu sa duhom i slovom zakona«.*

njih i životnih uslova geometara. Referat obuhvata čitavih 10 štampanih strana Glasnika*, u kome se nabraja čitav niz nezakonitih akata Direkcije katastra, citirajući sadržinu i broj akta. Zatim se u referatu doslovno kaže: »Na ovom mestu kategorički tvrdimo da se prema geometrima na novom premeru ne primenjuju pozitivni zemaljski zakoni, a o tome imamo bezbroj dokaza«.

U duhu izveštaja Uprave i ovog referata protekao je celokupni tok Skupštine. Delegati su se na govornici smenjivali, ali izlaganje o zdravstvenom stanju geometara, kvalitet izvršenog premera, paušalni sistem, sistem bezakonja i socijalne nepravde nije silazio s dnevnog reda čitava dva dana.

Skupština je javno i otvoreno žigosala rad Direkcije katastra, iznela istinu o stanju radova i uslovima pod kojima se oni izvode i na kraju jednoglasno donela rezoluciju. »Konstatujemo žalosnu činjenicu, da je zdravstveno stanje geometara novog premera, usled prenapornih radova i teških životnih uslova postalo najvažnije staleško pitanje«. U rezoluciji se zahteva da se obolelim službenicima omogući lečenje, da se oslobode napornog rada i premeste u mesta gde se mogu lečiti.

U pogledu paušalnog sistema rezolucija zahteva »Ukidanje paušalnog sistema i plaćanja terenskih radova, jer je taj sistem štetan po državu i stalež«. ... »Ovaj sistem usled nesolidne konkurencije dovodi do kvalitativno rdavih radova i škodi zdravlju geometara«. U pogledu radnog vremena rezolucija zahteva: »Ukidanje radnog vremena od izlaska do zalaska sunca za rad na terenu kao i prekovremeno dnevno i noćno kancelarisko radno vreme«. Zatim zahteva da se svi zakoni, uredbe i pravilnici koji regulišu odnos ostalih državnih službenika primenjuju i prema geometrima. Rezolucija je obuhvatila još čitav niz pitanja, koja su se odnosila na donošenje jedinstvenog zakona o komasaciji zemljišta, izmenu Uredbe o izvođenju javnih geometarsko-geodetskih radova, na izmenu ravilnika o izdavanju katastarskih radova privatnim preduzećima, o priznavanju prava napredovanja geodetima do IV platnog razreda i t. d. i t. d.

Skupština je odigrala izvanrednu ulogu svojim javnim istupanjem i osuđom rada Direkcije katastra. Prvi akt Direkcije bio je pokušaj da se umanjí značaj odluka Ljubljanske Skupštine. Trebalo je učiniti sve da se stvori utisak u javnosti i kod nadležnih da odluke Skupštine ne pretstavljaju jedinstveno gledište svih geodetskih stručnjaka u zemlji. Trebalo je onemogućiti rad uprave, skrenuti borbu Udruženja i geodetskih stručnjaka unutar samog Udruženja, a samim tim onemogućiti sprovođenje rezolucije u život.

U tu svrhu ponovo je formirana grupa t. zv. katastarskih geometara, ali ovoga puta u dobrom delu od nečlanova Udruženja. Grupa je povelala akciju i počela širiti letke protiv Udruženja a naročito protiv odluka Ljubljanske skupštine. Akcija je pretrpela potpuni neuspeh i imala je obrnuto dejstvo broj članova Udruženja povećao se u roku od nekoliko meseci od 715 na 900. Odgovor Udruženja bio je jednodušán: »da potpisnici ovih letaka nisu pozvani da daju sud o radu Udruženja i skupštine, da nemaju moralne kvalifikacije, ni moralnog prava za to«.

Pokušaj Direkcije katastra da stvori utisak kao da ne postoji jedinstven stav Udruženja u stručnim i staleškim pitanjima nije uspeo.

* Geometarski Glasnik, Beograd br. 2, 1933.

Međutim, sva nastojanja Uprave Udruženja neposredno posle Skupštine da poseti šefa katastra, da ga lično obavesti o stavu Skupštine bila su uzaludna. Uprava je rezoluciju Skupštine uputila preko pošte.

Tek tada je šef katastra pozvao sekretara Udruženja, ali ne u svojstvu pretstavnika Udruženja, već u svojstvu činovnika katastra, da traži objašnjenje o upućenoj pretstavci, formalno da se informiše o toku Skupštine a u suštini da mu postavi pitanje *»da li je svestan da je on državni činovnik«,* zatim da zatraži detaljno obrazloženje o stavu Udruženja u pogledu rezultata premera a naročito da objasni šta to znači: *»da je katastarski premer promašio svoj tehnički i privredni cilj«.*

No, situacija je bila jasna. Udruženje je predstavljalo faktor sa kojim se moralo računati. Nije više bilo nikakve dvojbe: Direkcija katastra je trebala da se odluči ili na preduzimanje mera protiv Udruženja, ili da prihvati saradnju. Odluka da se protiv Udruženja preduzmu mere ne bi imala ni realno, ni moralne osnove a neminovno bi izazvala posledice nepoželjne po katastar. Prihvaćeno je kompromisno rešenje kako u pogledu načina izvršenja premera tako i u pogledu sistema i organizacije radova. Došlo je do izvesnog poboljšanja materijalnih i životnih uslova izvršilaca premera. Svedeno je kancelarsko radno vreme u toku 1934 godine na sedmočasovno, počelo se postupati po lekarskim uverenjima, omogućena su lečenja obolelim geometrima. Došlo je do manjih izmena u pogledu rukovodećeg kadra na novom premeru, posvećena je veća pažnja načinu obračunavanja minimuma uspeha, počelo se voditi računa o zakonskim propisima pri izdavanju raspisa i naređenja, data su izvesna obećanja da će se doneti zakon o geometarskim komorama i Zakon o komasaciji zemljišta i t. d.

Izvršene korekcije trebale su da stvore izvesni utisak da Direkcija katastra prihvata saradnju Udruženja i da će doći tokom vremena do korenitijih promena i poboljšanja.

U suštini one su učinjene prvenstveno u interesu katastra. Bilo je nužno izbeći moralnu odgovornost za akta, koja nisu imala zakonsku osnovu. Bilo je nužno bar prividno izraziti spremnost na saradnju sa Udruženjem i time umanjiti značaj odluka Ljubljanske skupštine.

Udruženje je odnelo moralnu pobeđu, a njegov ugled i autoritet su porasli. Brojno stanje članstva povećalo se u toku tri naredne godine na 1.190. Sama beogradska sekcija, krajem 1935 godine imala je 840 članova. Udruženje je postalo faktor sa kojim se moralo računati. Njegov organ Geometarsko-geodetske glasnik, kritikovao je sistem rada na novom premeru i objavljivao svaki nezakoniti postupak i rad Katastra. Udruženje je predstavljalo jednu snažnu, jedinstvenu organizaciju i više nikakve makinacije nisu mogle uticati na rad Udruženja niti na razbijanje njegovih redova.

Posledice Ljubljanske skupštine pozitivno su se odrazile i na kvalitet premera. Udruženje je to istaklo 1935 godine na Skupštini u Novom Sadu u rezoluciji: *»Skupština pozdravlja činjenicu, da se u pogledu solidnosti vršenja tehničkih radova pokazuje sve veći napredak i želi da se tako u ovom pravcu kao i u pogledu pravilnog održavanja katastra učini sve što zahtevaju propisi i što za to državna sredstva dozvoljavaju«.*

Borba Udruženja za kvalitet radova na novom premeru uključivala je i nerazdvojno povezivala probleme održavanja postojećeg premera, koji je obu-

hvatao 3/5 površine državne teritorije. Njegovom održavanju u toku čitavog proteklog perioda Direkcija katastra nije poklonila potrebu pažnju. Karakteristika shvatanja Udruženja data je u jednom referatu na Skupštini u Novom Sadu (1938 godine) u kome se između ostalog kaže: »Katastarske uprave, smatrane su kao jedno nužno zlo, kojim je jedini zadatak koliko toliko, čuvati mape i operat zastarelog premera i davati poreskim upravama podatke za razrez zemljarine.

Akcija Udruženja u ovom pitanju bila je permanentna. U mnogobrojnim pretstavkama, iz godine u godinu ponavljano je da ovaj premer radi neodržavanja na terenu propada, i da je u veoma lošem stanju.

Početkom 1935 godine ponovo je došlo do personalne promene na čelu Katastra. Međutim, ona nije imala nikakvih uticaja na daljnji način izvršenja premera kao i njegovog održavanja, tj. nije došlo do nikakvih bitnih promena. Udruženje je bilo zato prisiljeno da ponovo upućuje pretstavke, peticije, da piše memorandume, da pruža dokumentaciju obrazloženja o jednim te istim problemima, koji su se iz godine u godinu ponavljali.

Neposredno posle ove izvršene promene, u rukovodstvu Katastra, a u vezi pretstavke Udruženja jugoslavenskih inženjera i arhitekata upućene Ministarstvu financija, u kojoj se konstatuje da radovi na novom premeru nisu zadovoljavajući, Udruženje objavljuje u Glasniku temeljnu analizu o radovima na novom premeru od 1919 do 1935 godine. U ovoj analizi ono podvrgava oštroj kritici način izvršenja premera, i traži obrazovanje anketne komisije geodetskih stručnjaka, koja će utvrditi sledeće:

Da Zakon o katastru zemljišta nije primenjen u najbitnijim svojim principima; da omeđavanje ni javnih ni privatnih imanja nije izvršeno po propisima Pravilnika; da je stari premer skoro potpuno propao zbog neodržavanja; da je uvođenje nestručnog osoblja s obzirom na paušalni sistem stvorilo nesolidnu konkurenciju i imalo rđavih posledica po kvalitet izvršenih radova; da je uvođenje iznimnog režima imalo nedoglednih posledica i naposretku da je katastarski premer izvršen po do sada nečuvenim niskim cenama koje će nas skupo koštati kada se za sve druge tehničke i privredne svrhe, sem poreske buđe moralo naknadno premeravati.

Udruženje je takođe skretalo pažnju nadležnim organima, da je Odbor za državni premer sastavljen većinom od činovnika katastra, te nije odgovorio svom zadatku. U njegovom radu nisu učestvovali ni pretstavnici visokih tehničkih škola, ni pretstavnici stručnih udruženja.

Udruženje je tražilo i stalno ukazivalo da je nužno izvršiti reorganizaciju Direkcije katastra, da je neophodno da se ona pretvori u autonomnu ustanovu — ustanovu državnog premera. Potrebu reorganizacije uvidjeli su svi geodetski stručnjaci, čak je i šef Tehničkog odeljenja katastra napisao o tome referat, koji je iznesen na Novosadskoj skupštini 1938 godine, a koji je skupština jednoglasno usvojila.

U referatu se između ostalog kaže: »Današnja premeravanja ne mogu biti samo u službi zemljarinskog vlasništva, fiskalnih interesa niti se mogu posmatrati samo kao jedno kulturno dobro — već premer daje tehničku osnovu za razvitak prostorno-materijalnog života naroda i uređenja država«.

Direkcija katastra bila je prisiljena da odstupa. Od Ljubljanske skupštine ona se stalno nalazi u defanzivi. U periodu od 1935—1939 god. ona stalno i si-

stematski vrši izvesne ustupke, menja izvesne stavove u sistemu paušala. Pravilnik o terenskom dodatku manjan je i dopunjavan u ovom periodu više puta, tako da izmena učinjena u ovom Pravilniku 1939 god. predviđa smanjenje minimuma za 25% od celokupnog zadatka. Iz ovoga se najbolje vidi da su izvršiooci premera morali svojim znojem i trudom od 1931 do 1939 godine, punih 8 godina, da plaćaju »danak« da bi se izvršio premer uglavnom za poreske svrhe.

Učinjene su i izvesne korekcije u pogledu načina održavanja postojećeg tzv. »starog premera«. Pristupilo se postepenom povećanju broja osoblja i povećanju kredita ali korenitog rešenja oko saglašavanja stanja na planovima i u operatima sa stanjem na terenu nije bilo ni u toku poslednjih 8 godina. Činjenica je da se više vodilo računa o unapređenju službenika, ali je i korišćenje diskrecionog prava u pogledu otpuštanja došlo do punog izražaja; ono je korišćeno u pogledu civilne geometarsko-geodetske prakse.

No, u krajnjoj liniji sve se svodilo na sitne i beznačajne izmene kako u pogledu načina izvršenja premera i njegovog održavanja tako i u pogledu sistema i organizacije rada. Međutim, nijedan ni stručni, ni staleški problem nije rešen.

Zbog toga su geometri sa novog premera nastavili akciju. Formirali su delegaciju iz svih odeljaka Udruženja i 13 februara 1939 godine posetili Ministra finansija i upoznali ga u potpunosti sa radnim i životnim uslovima koji vladaju na novom premeru, kao i sa stavom i radom katastra. Neposredno posle toga januara 1939 formirali su Sekciju Udruženja Moravske banovine sa sedištem u Nišu i izabrali Upravu, u kojoj su svi članovi upravnog odbora stajali na liniji Partije. To dokazuje njihov rad u Sekciji, i dokazuje učešće u narodnooslobodilačkoj borbi u kojoj su dali svoje živote Danilo Prica predsednik, Blagota Radusinović potpredsednik, Ismet Latifić sekretar Miodrag Taušanović blagajnik i Pejović Svetomir urednik Geometarskog lista.

Na glavnoj godišnjoj skupštini Udruženja u aprilu 1939 došlo je do jedinstvenog gledišta o svim stručnim i staleškim problemima. U svojim zahtevima, Skupština je ostala na pozicijama Kongresa od 1932. g. i Ljubljanske skupštine od 1933 godine, pa je konstatovala da u toku čitavog ovog perioda, životna pitanja geodetske struke i staleža nisu našla svog rešenja. Konstatovala je da su sve dosadašnje metode rada za rešenje stručnih i staleških pitanja iscrpljene i da je nužno tražiti nove oblike borbe.

Ona je ustvari počela da deluje u duhu izjave novo izabranog predsednika koji je zahvaljujući se na izboru izjavio: »Da Uprava neće birati sredstva za postignuće ciljeva«.

Novoizabrana Uprava Udruženja promenila je način borbe i izmenila metodu rada. Dva meseca posle skupštine, učinjena je zvanična poseta šefu katastra po drugi put po nalogu nadležnog ministra koji je dao izvesna obećanja, ali ne u pogledu rešenja osnovnih i bitnih problema, koji su bili od vitalnog interesa za struku i stalež. Uprava je tražila isključivo rešenje tih problema, pa je zato nakon toga došlo i do prijema kod Ministra finansija. Uprava Udruženja je prikazala u kakvom se stanju nalaze tehnički radovi na novom premeru i na održavanju premera. Ukazala na neprimenjivanje zakonskih propisa odnosno na činjenicu da Zakon zamenjuju odredbe, pravilnici, rešenja i raspisi. Naglasila je da je Udruženje više puta tražilo anketnu komisiju radi utvrđivanja negativnih posledica ovakvog rada. Iznela je iznimni položaj geometara s obzirom na paušalni sistem, radno vreme, putne i selidbene tro-

škove, na zabranu izdavanja prepisa službenih akata, na čestu primenu diskrecionog prava itd. Uprava je kategorički tražila uvođenje zakonitosti u odnosu na izvršioce premera, striktnu primenu Zakona o katastru zemljišta i izvršenje radova na premeru po utvrđenom planu i sistemu. Ministru je podnesena pismena predstavka.

Ovakav način istupanja iznenadio je i ministra financija, pa je postavljao ovakova pitanja: »Da li ste vi državni činovnici?« — »Da li je to sve tačno i istinito?« — »Da li je sve napisano što ste izneli?« — Posle potvrdnih odgovora obećao je da će pretstavku ispitati i doneti potrebne odluke.

Istupanje članova Uprave, pismena predstavka i obrazloženje u prisustvu samoga šefa Katastra, bili su dovoljno ubedljivi faktori da Ministar finansija dobije pravu sliku. Ovoga puta stvar se nije svršila samo na obećanju. Intervencija je učinjena i u Ministarstvu poljoprivrede i naišla na puno razumevanje.

Delatnost Udruženja u ovom periodu nije se ograničila samo na akciju u Ministarstvu finansija i poljoprivrede. Preduzete su i druge mere, koje su bile veoma efikasne. Pojavio se »Geometarski list« organ Udruženja geometara i geodeta sekcija za Moravsku banovinu. On se bitno razlikovao od Geometarskog i geodetskog glasnika, kao stručnog organa, jer je pretežno pratio i prikazivao život i rad geometara, davao analize i prikaze o materijalnim i životnim uslovima bavio se problemima ekonomskog, političkog i kulturnog uzdizanja geometara koji žive i rade na selu, gde je vladala zaostalost u svakom pogledu.

Sva ova aktivnost imala je uspeha. U roku od 6 meseci bili su rešeni mnogi problemi. Na Skupštini u Banjoj Luci 1940 godine je konstatovano: da je ukinut Pravilnik o terenskom dodatku, odnosno ukinut je paušalni sistem i zamenjen sistemom dnevnica; priznato je pravo na naknadu putnih i selidbenih troškova; ukinuto je je radno vreme od izlaza do zalaska sunca; ukinut je raspis kojim je osoblju bilo zabranjeno kretanje iz mesta rada. Došlo je do povećanja radničkih nadnica. Uvedena je rang lista za unapređenje službenika po kojoj se počelo postupati. Pored toga Direkcija katastra je izmenila personalnu politiku pa su se promenili i odnosi starešinskog kadra prema izvršiocima premera. Docnije (1941 godine) donesena je Uredba o izvođenju javnih geodetskih geometarskih radova. Uredba je regulisala delokrug ovlašćenih lica i omogućila sticanje prava obavljanja civilne prakse za državne i samoupravne geometre posle 10 godina službe.

Naposletku izmenili su se i odnosi katastra prema Udruženju. Uvidelo se da je to put koji vodi konstruktivnijem rešavanju svih problema.

Posljednja godišnja skupština Udruženja održana je marta meseca 1941 godine u Skoplju. Skupština je sa zadovoljstvom konstatovala da su svi problemi u pogledu sistema rada, nagrađivanja osoblja i same organizacije radova na novom premeru i sva druga staleška pitanja bila uglavnom povoljno rešena i da se stanje na održavanju premera stalno poboljšava. Međutim suštinski problem koji je ostao nerešen bio je primena Zakona o katastru zemljišta.

Međutim, na Skupštini stručni i staleški problemi nisu bili u prvom planu. Skupština je bila u predvečerje hitlerovskog napada na našu zemlju. Politička situacija u zemlji diktirala je tok Skupštine. Na Skupštini je došla do punog izražaja akcija Komunističke partije, radničke klase i naprednih snaga Jugoslavije u borbi za mir, slobodu i demokratiju, u borbi za nezavisnost i od-

branu nacionalnog integriteta zemlje. Ti problemi dali su pečat Skupštini. Sama uvodna reč predsednika dala je ton Skupštini. On je između ostalog rekao:

»Smatram za potrebno da naglasim, da će geometarski red pun životne aktivnosti, socijalno svestan, idejno ujedinjen, većito nošen samo jednom težnjom — težnjom ka progresu, kroz svoje uvek napredne koncepcije doprineti izgrađnji bolje i srećnije budućnosti naše, a na opšte dobro naroda i državne zajednice«.

Skupština je održana u izvanredno teškoj situaciji. Delegati su došli na Skupštinu već unapred naelektrisani. Reakcionarni režim stavio je pod prismotru celokupni rad Udruženja. Bilo je zabranjeno održavanje Skupštine sekcije za Moravsku banovinu u Nišu u kojoj je bilo učlanjeno 3/5 svih članova Udruženja. Zabranjeno je izlaženje »Geometarskog lista«. Zabranjen je rad Akcionog odbora državnih službenika. Zabranjeno je izlaženje »Reči istine« organa ovog odbora.

Instupanja delegata morala su biti često prekidana i oduzimana im je reč. Policija je oštro intervenisala. No Skupština je uspela da se održi i manifestuje svoje jedinstvo u borbi na liniji naprednih snaga za odbranu zemlje.

POLITIČKA DELATNOST UDRUŽENJA

Izlažući u najosnovnijim crtama delatnost Udruženja u periodu između dva svetska rata, smatramo za svoju dužnost i obavezu, da se osvrnemo i bar u najkraćim potezima ukažemo na njegovu političku delatnost, na njegova napredna i progresivna shvatanja i stremljenja, koja su se provlačila kao svetla nit kroz ceo tok njegovog rada i života. Od prve Osnivačke skupštine, pa sve do poslednje skupštine održane u Skoplju marta meseca 1941 godine, odnosno do sramne kapitulacije bivše Jugoslavije, ono je svesno stajalo na liniji rada i razvoja radničke klase i svih naprednih i progresivnih snaga naših naroda, u borbi protiv diktature, reakcionarnih i nenarodnih režima. Ni Obznana, ni šestojanuarski državni udar, ni diktatura i njeni režimi nisu mogli skrenuti rad Udruženja sa linije naprednih i progresivnih snaga. O tome govori Osnivačka skupština, o tome govori Zagrebačka skupština na kojoj je odbačen prvi nacrt o katastru zemljišta, o tome govori Kongres ujedinjenja i Ljubljanska skupština, o tome govore Niška, Banjalučka i poslednja Skopska skupština. Na svim tim kongresima i skupštinama došla su do izražaja napredna i progresivna shvatanja i stremljenja. O tome govori i stav Skupštine sekcije za Vardarsku banovinu održan 1934 godine u kome se doslovno kaže: *»Partikularizam je destruktivan, nikome koristan i najmanje nam je potreban u sadašnjim teškim danima. Samo jedna homogena celina, sa izvanrednom klasnom i socijalnom svešću može stvoriti nešto novo, zdravo i trajno«.*

U formiranju klasne svesti članova Udruženja, odlučujuća uloga pripada Komunističkoj partiji Jugoslavije. Obznana, ukidanje komunističke partije i njen prelazak u ilegalnost, uslovili su da geodetski stručnjaci, članovi Partije i ako u drugom obliku i u drugoj formi nastave rad u Udruženju. Oni su usmeravali njegov rad u skladu sa linijom Partije, sa linijom rada i razvoja radničke klase. Oni su prihvatili nove generacije mladih geometara, u periodu njihovog stupanja u javni život. Njihov rad i borba provlačila se kroz sve pore društvenog života. Oni su dali snagu Udruženju da izdrži u borbi protiv reakcionarnih i nenarodnih režima.

Pored toga, na formiranje klasne svesti ove mlade generacije geometara pored organizacija SKOJ-a odigrala je ulogu i sama društvena sredina. Nove generacije geometara, formirane u periodu od 1924 do 1933 godine, sukcesivno su stupale u život, u javnu službu, sa puno elana i entuzijazma, spremne da sve svoje umne i fizičke snage stave u službu svoga naroda. Grupisani po sekcijama na novom premeru, bili su međusobno povezani i upućeni jedan na drugog. Povezivalo ih je drugarstvo, zajednički rad i način života. Njih nije ništa razdvajalo, ni verska, ni nacionalna ni politička podvojenost. Od prvoga dana stupanja u javni život, osetili su svu tegobu života. Bili su prisiljeni da se bore za svoj pravni, društveni i materijalni položaj.

Živeći i radeći na selu bili su u mogućnosti da upoznaju selo, da uvide da na selu vlada ekonomska beda i kulturni mrak. Uvideli su da je najveći broj našega stanovništva — seljak objekt eksploatacije vladajuće klase. Shvatili su gde je njihovo mesto. Shvatili su da treba da se uključe u borbu svih svesnih, naprednih i progresivnih snaga društva u borbi za izmenu takvog stanja, u borbi za slobodu, demokratiju, za bolji i srećniji život svih društvenih slojeva. Shvatili su da treba da se uključe u borbu protiv nazadnih i reakcionarnih shvatanja, u borbu protiv postojećeg režima i reakcionarne vladajuće klase.

Svi ovi faktori, delatnost partije i njenih članova unutar Udruženja, radni i životni uslovi, stalna borba za obezbeđenje svog pravnog, moralnog i materijalnog položaja, ekonomska beda i kulturna zaostalost većine stanovništva, reakcionarni režimi, koji su iz dana u dan usmeravali državno-političko i društveno uređenje zemlje u pravcu fašizma, odigrali su odlučujuću ulogu u formiranju klasne svesti kod većine geometara, a također i u određivanju njihovog mesta u javnom i političkom životu. Oni su shvatili da im je mesto u narodu i sa narodom. Shvatili su da treba da se uključe u borbu naprednih snaga za ostvarenje narodnih težnji. Počeli su da stupaju u borbu protiv reakcionarnih i nenarodnih režima, za ostvarenje građanskih i demokratskih sloboda, za bolji i srećniji život svoga naroda.

Za ostvarenje tih narodnih ideala počeli su pod knutom reakcionarnih režima da padaju i prve žrtve iz naših redova. Reakcionarni režimi počeli su da likvidiraju pojedine geometre. Prva žrtva bio je Ibrahim Babović, komunist, koji iznad svoje Partije i njene ideologije nije poznavao ni priznavao nikakvu višu vlast. Pao je Lovro Šperac, agronom koji je bio povezan i tesno saradivao sa geometrima, na liniji klasne borbe, protiv reakcionarnih režima. Arsov Vladimir iz SSSR-a odlazi u Španiju i u sklopu internacionalnih brigada učestvuje u Španskom građanskom ratu gde je i poginuo.

No, šira politička stremljenja u redovima geometara, na liniji klasne borbe pojavljuju se tek 1932 godine. Ona se prvo održavaju u apstiniranju većeg broja geometara na šestojanuarskim poslaničkim izborima 1932 god. Već na opštin-skim izborima 1935 godine oni u velikome broju glasaju za opozicione kandidate ili se uzdržavaju od glasanja. Karakterističan je slučaj na ovim izborima bio u Kučevu, gde su svi geometri sem šefa sekcije glasali za opozicionog kandidata.

Međutim, organizovana borba na liniji rada radničke klase, poprimila je masovni karakter tek od 1938 godine posle osnivanja Sekcije za Moravsku banovinu. Osnivanje ove sekcije njen rad i delatnost, čini jedan poseban period u istoriji rada i razvoja našeg Udruženja. U tom periodu borba Udruženja na liniji naprednih i progresivnih snaga dobija organizovani karakter.

AKTIVNOST UDRUŽENJA U PERIODU 1938—1941

U razvoju našeg Udruženja posebno mesto pripada periodu od 1938 do 1941 godine. U tim godinama u rad Društva uključuju se mlađe generacije, unoseći veću borbenost i odlučnost u postavljanju zahteva za rešavanje pojedinih pitanja struke i uslova života i rada geometara. Što je još važnije, celokupna aktivnost naših organizacija u tome periodu sve izrazitije dobija ideološko-političku i osnovnu orijentaciju da se naša aktivnost javi kao deo opšte borbe progresivnih snaga za osnovne političke slobode i rešavanje gorućih socijalno-ekonomskih problema.

Da bi se razumela ta nova strujanja u našem Udruženju i shvatio porast njihovog intenziteta, valja potsetiti da je u pitanju period kada Komunistička partija Jugoslavije veoma snažno proširuje svoj uticaj na formiranje političke orijentacije radnih ljudi. Iako ilegalna, Komunistička partija se od 1937 godine veoma snažno afirmiše kao jedina politička organizacija koja jasno uočava opasnost od rata i koja istupa sa određenim predlozima u cilju jačanja otporne snage naroda i države protiv pretstojećeg napada na našu nacionalnu nezavisnost. Njeni zahtevi su veoma brzo prihvatani od najširih slojeva naroda i ona je na taj način praktično uspela da razbije обруč ilegalnosti i da postane najuticajnija politička partija u zemlji, inspirišući jačanje revolucionarnog raspoloženja masa što i karakteriše taj period života naše zemlje.

Sasvim je razumljivo što su ta opšta strujanja zahvatila i naše redove. U tom periodu mnogi geometri postaju simpatizeri Partije, a kasnije i njeni članovi. Njihovim učešćem u radu našeg Udruženja i njegovih organizacija (sekcija i odeljaka), celokupna aktivnost Udruženja u tim godinama, nosi obeležje vremena tj. nastojanja da našu stalešku aktivnost uključimo u opštu borbu naprednih snaga za dobijanje osnovnih političkih sloboda i rešavanje socijalno-ekonomskih zahteva radnih masa.

Ignoseći neke fragmente iz rada našeg Udruženja i aktivnosti pojedinih organizacija u ovom periodu, želimo da u osnovnim linijama što objektivnije prikazemo u kojoj su meri geometri sledili opšta zbivanja u zemlji i borbu Komunističke partije u tom periodu.

Istupanje na parlamentarnim izborima 1938

Prve manifestacije političkog aktiviranja geometara srećemo već 1938 godine na parlamentarnim izborima. Veliki broj mladih geometara (većina od njih su tada stekli prvi put glasačko pravo) glasaju za kandidate opozicionih stranaka. Drugi se opet demonstrativno uzdržavaju od glasanja. U nekim mestima na novom premeru ovakvo držanje geometara imalo je organizovan demonstrativan karakter što je u manjim mestima posebno izraženo i izazvalo određene političke reperkusije. Tako na primer u Žitkovcu i Aleksincu grupa od 30 mladih geometara — cela sekcija, izašla je na izbore zajedno i glasala za opoziciju.

Režim i policija veoma su oštro reagovali na ovakve istupe geometara. Četiri geometra je otpušteno iz službe, a svi koji su glasali za opoziciju ili se uzdržali od glasanja podvrgnuti su policiskim saslušanjima. Takve represalije režima izazvale su potpuno suprotno dejstvo u našim redovima od onoga na koje su inicijatori otpuštanja računali. Pored javnog negodovanja protiv ovih postupaka na našim sastancima, preduzete su i akcije prikupljanja pomoći

za otpuštene drugove. Činjeni su i zajednički naponi za njihovo vraćanje u službu ili zapošljavanje na civilnim radovima. Ne može se sporiti činjenica da su te represalije i otpor u našim redovima igrali značajnu ulogu u daljoj aktivnosti Udruženja, naročito njegovih organizacija na terenu.

Osnivanje i aktivnost Sekcije za Moravsku banovinu

Ujesen 1938 godine, po povratku s terenskih radova, dolazi do neuobičajene živosti oko osnivanja sekcija Udruženja u svim sreskim mestima koja su bila obuhvaćena novim premerom. Već sama užurbanost, a posebno kriterijum za izbor uprava u ovim organizacijama ukazivali su na želju za borbenijom i svestranijom orijentacijom u radu celog Udruženja. U uprave odeljaka birani su uglavnom geometri koji su bar na neki način ispoljavali opozicioni stav prema režimu ili pokazivali smelost u kritici uslova života i rada na novom premeru.

Te zime pojavile su se i prve čitaonice i biblioteke pri odeljcima u Prokuplju i Svrbljigu, a zatim i u ostalim mestima. Njihova pojava sama po sebi kazuje da je u redovima geometara počeo da prevladava novi duh i želja za političkom i društvenom afirmacijom. A najveći rezultat delovanja ovih čitaonica i biblioteka svakako se ogleda u činjenici da je više geometara već tokom 1939 i 1940 godine uzelo aktivnog učešća u širenju knjiga i ostale štampe na selu. Bila je već izgrađena mreža pribavljanja i rasturanja popularnih tehničkih, naučnih, socijalnih i političkih knjižica i brošura. Sa legalnim izdanjima rasturana je i polulegalna i ilegalna literatura i štampa. Osim toga, u redovima geometara počela se javljati i želja za pribiranjem podataka o selu i njihovo publikovanje. Organizovanu akciju u tome pravcu prekinuo je rat, ali već njena pojava ukazuje na svoj način o novoj orijentaciji i strujanjima u našim redovima.

Međutim, ta težnja mlađih generacija za borbenijom orijentacijom i političkom afirmacijom našla je posebnog odraza u osnivanju Sekcije udruženja za Moravsku banovinu krajem 1938 godine sa sedištem u Nišu. Sekcija je obuhvatila gotovo sve geometre na novom premeru, izuzev manju grupu u Makedoniji. Njena pojava ukazivala je na rešenost mlađih generacija koje su se nalazile uglavnom na novom premeru, da dobiju svoju legalnu organizaciju i tribinu sa koje bi mogli da povedu borbu za rešavanje čitavog niza problema koji su ih tištali i da tu borbu povežu sa opštim nastojanjima naprednih snaga za promenom političke i društvene atmosfere u zemlji. Lični sastav prve uprave i zaključci prve vanredne skupštine bili su samo još jedna najava takve orijentacije ove Sekcije i njenih odeljaka, a budući rad je to i potvrdio.

Oslanjajući se na podršku članstva, uprava Sekcije je već na prvim sastancima najavila da će se sa mnogo većom odlučnošću boriti za rešavanje svih problema koji su interesovali geometre. Za ocenu aktivnosti ove Sekcije posebno je značajna pojava Geometarskog lista. Pokretanje ovog lista predloženo je i prihvaćeno na vanrednoj skupštini Sekcije 1 aprila 1939, a prvi broj već se pojavio u maju.

Činjenica da je ovaj list za nepunu godinu izlaženja dva puta zabranjivan (prvo u Nišu, a zatim u Prokuplju) i da su njegovi glavni urednici hapšeni zbog komunističke delatnosti, najbolje pokazuje u kojoj su meri na nje-

govim stranicama probijala shvatanja koja reakcionarni režim nije mogao dozvoliti. Naime, iako okrenut pretežno staleškim pitanjima, Geometarski list je pokazivao tendenciju zahvatanja opštepolitičkih pitanja. Prema mogućnostima i znanju ljudi, koji su saradivali u njemu, činjeni su pokušaji tretiranja raznih socijalnih problema i kritikovane su razne negativne pojave u društvenom životu. Naročito je uočljiva tendencija da se zahtevi za poboljšanjem uslova života geometara povezuju sa zahtevima za poboljšanje opštih ekonomskih i socijalnih prilika u zemlji. Posebnu notu sadržaju lista daje veoma oštra kritika rada i odnosa u katastarskoj službi. List je posebno insistirao na razvijanju društvene svesti i solidarnosti geometara i na shvatanju da samo preko čvrste organizacije mogu računati na izvojevanje boljih uslova rada i života.

Ideje, koje su iznošene u Geometarskom listu, uprava sekcije za Moravsku banovinu nastojala je da i organizaciono ostvari, tj. da što veći broj geo-

ženja. To je i razumljivo, jer su već na početku 1939 godine u Glavnu upravu izabrani i najaktivniji članovi sekcije za Moravsku banovinu. Osim toga, i za pretstavnike ostalih sekcija u Glavnoj upravi birani su najborbeniji geometri. Oslanjajući se na snažnu podršku članstva, Glavna uprava Udruženja je započela seriju energičnih istupanja i podnošenja zahteva za poboljšanjem organizacije i kvaliteta svih geodetskih radova i za poboljšanje materijalnog položaja geometara i uslova života na novom premeru.

Njene pretstavke ministrima odlikovale su se veoma oštrim optužbama protivu stanja u ovoj službi, energičnim zahtevima da se situacija hitno menja. Činjenica da su interesi unapređenja posla i struke postavljani zajedno sa zahtevima za bolje uslove rada igrala je posebno važnu ulogu u smelosti s kojom su članovi Uprave istupali. Takvo povezivanje zahteva davalo je celoj akciji konstruktivan stav, i može se slobodno reći obezoružavale ministre kojima su podnošene pretstavke da na takve istupe reaguju kao na drskost ili političku demonstraciju. Toj činjenici valja svakako i zahvaliti što su u relativnom kratkom roku bili zadovoljeni gotovo svi osnovni zahtevi za poboljšanje uslova rada i nagrađivanja geometara na novom premeru. Međutim, za ocenu rada i aktivnosti našeg Udruženja u ovom periodu posebnu vrednost ima učešća u radu obnovljenog *Akcionog odbora organizacija državnih i samoupravnih službenika*, koji je nastojao da izvojuje pravo sindikalnog organizovanja. Naše Udruženje aktivno je saradivalo od podnošenja prve pretstavke Predsedniku Vlade u martu 1938 god. pa sve do zabrane rada Akcionog odbora.

Može se slobodno reći da je naše Udruženje bilo među najaktivnijim organizacijama koje su učestvovala u radu Akcionog odbora. Mi smo imali dva stalna člana u Izvršnom odboru AO a preko predsednika i sekretara redovno se istupalo u svim javnim akcijama i zahtevima koje je AO postavljao. Najzad, većina članova Glavne uprave redovno je uzimala učešća u radu plenarnih sastanaka Akcionog odbora održavajući borbu protivu kolebljivosti prestavnika nekih organizacija.

O karakteru rada Akcionog odbora veoma jasno govore sačuvane pretstavke koje su podnešene predsedniku Vlade i sadržaj glasila Akcionog odbora »Reč istine« koje je izlazilo u 1940 god. Tako, na primer, u pretstavci Predsedniku Vlade od 18 decembra 1939 konstatuje se:

»Državni službenici, penzioneri i radnici nalaze se danas ne u teškom, već u bukvalno očajnom položaju — kako materijalno, tako i moralno«.

Pošto su podrobno objašnjeni uzroci teškog materijalnog stanja državnih službenika, penzionera i radnika, u pretstavci se nastavlja:

»U moralnom: jer se služba državnog službenika, po sili dosadašnjih reakcionarnih režima, pretvorila u najamničku službu strankama koje su se na vlasti smenjivale. Državni službenici gonjeni su da biraju ili obraz i savest ili hleb, umesto da sačuvaju obraz i pošteno zarade hleb. Čitava mreža starešinskog kadra vrbovana je iz reda najslabijih i najnesavesnijih službenika, dok su pravi i valjani zapostavljeni i progonjeni...«

U predlogu za rešenje problema državnih službenika koji je podnet predsedniku Vlade 27 februara 1940 godine kaže se između ostalog:

»... Ako se činovnički aparat i dalje ostavi kao borbena trupa režima, kao aparat koji će međusobno ugušivati najpre svoju sopstvenu savest a potom vršiti pritisak na savest i prava građana, ne može se ni misliti na ozdra-

vljenje prilika i normalizaciju stanja u zemlji. Prva i osnovna dužnost bila bi da se izvrši demokratizacija zakonodavstva, da se donese pravedniji i slobodoumniji zakon o činovnicima i odvoji državna služba od građanskih prava, tako, da ispravan, sposoban i pošten državni službenik ne trpi kao ispravan i pošten građanin, već da se ovo zakonski odvoji, a moralno dopunjuje.»

Predlozi za rešenje materijalnog položaja državnih službenika, dopunjeni su i zahtevom da se dozvoli osnivanje opšteg Saveza državnih i samoupravnih službenika Jugoslavije koji bi imao zadatak da se stara za unapređenje struke, socijalno stara o članstvu i da radi na moralnom preporodu službenika.

Izvanredno brzo jačanje delatnosti Akcionog odbora i sve borbeniji duh organizacija koje su učestvovala u njegovom radu našli su odraza u pokretanju lista za ekonomska, socijalna i kulturna pitanja državnih i samoupravnih službenika pod nazivom »Reč istine«. Prvi broj ovog lista izašao je 6 juna 1940 godine u čijem je uvodniku između ostalog rečeno i sledeće:

»Reč istine« će biti stecište onih misli i onih pregnuća, koji idu za tim da razbiju zabludu u redovima državnih službenika i van njih o ulozi javnog službenika u narodnom i državnom životu. Polazeći od postavke da je država zajednica naroda, da je ona opšte narodno dobro, a narod da je subjekt a ne objekt vladavine, Reč istine ne može drukčije shvatiti državnog službenika, već kao čoveka koji treba da obavlja jednu socijalnu funkciju, čoveka iz naroda, koji radi u narodu, s narodom i za narod.

Korupcija, birokratizam, protekcija, podvlašćivanje i povlašćivanje svake vrste, to veliko narodno zlo, kojima su nenarodni-diktatorski režimi zatrovali državnu administraciju — naći će svog najnepomirljivijeg neprijatelja u snagama koje su okupljene oko našeg lista«.

Na kraju uvodnika kaže se još određenje:

»Reč istine« treba da bude reč prave narodne inteligencije«.

I po izboru tematike i po stavovima koji su zastupani, uredništvo lista ostalo je dosledno ovakvoj orijentaciji lista. Ali u tome leži objašnjenje za činjenicu što je svaki broj ovoga lista bio zabranjivan i zaplenjivan. Zahvaljujući isključivo dovitljivosti uredništva i rešenosti organizacija oko Akcionog odbora da vode borbu, list je sa uspehom rasturan pre nego što su donošenja rešenja o zapleni pojedinih brojeva.

Naše Udruženje je pored saradnje u samom Akcionom odboru i na rasturanju lista »Reč istine«, veoma aktivno i na stvaranju mesnih akcionih odbora državnih službenika za borbu protivu skupoće i špekulacije. U mnogim mestima, zahvaljujući koncentraciji ljudstva na novom premeru i živoj aktivnosti odeljaka našeg Udruženja geometri su predstavljali u tim mestima glavno uporište svim akcijama Akcionog odbora uključujući i rasturanje štampe sve do zabrane rada i rasturanja Akcionog odbora i zabrane izlaženja lista »Reč istine«.

Ovako aktivna saradnja u Akcionom odboru nesumnjivo je sa svoje strane doprinosila jačanju borbenog duha i većoj aktivnosti celokupnog našeg Udruženja od odeljaka i sekcija pa do Glavne uprave i godišnjih skupština. Sačuvani materijali o radu poslednje dve godišnje skuptine Udruženja — marta 1940 u Banjoj Luci i marta 1941 u Skoplju — pružaju dovoljno mogućnosti da se vidi sa kakvom smelošću i jasnoćom su postavljeni zahtevi za rešavanje pojedinih otvorenih pitanja struke i materijalnog položaja geometara. Na skupštinama je pružana puna podrška zahtevima Akcionog odbora za slo-

bodno sindikalno organizovanje državnih i samoupravnih službenika. Iz sačuvanih materijala lako se može uočiti i nastojanje da se rad Udruženja obogati i delovanjem na širem planu i uključivanjem u politički život i socijalna i kulturna previranja koja su bila u to vreme snažno uhvatila našu zemlju.

Danas je teško, a bilo bi i suvišno, pokušavati da se nabranjem ljudi definiše stepen uticaja Partije na rad našeg Udruženja i pojedinih njegovih sekcija i odeljaka. Jedno je međutim neosporno: izvestan broj najaktivnijih članova u našim organizacijama od Glavne uprave i uprava pojedinih sekcija do uprava odeljaka — bio je direktno vezan i uključen u rad Partije. Ti drugovi su unosili u rad naših organizacija, smelost, borbenost i shvatanje da rešenje naših problema valja tražiti u borbi za rešavanje otvorenih opštih, političkih, socijalnih, ekonomskih i kulturnih problema zemlje, u borbi za novo društvo. Broj takvih drugova je neprekidno rastao. Aktivnost u Udruženju često je predstavljala prvi korak za angažovanje pojedinih geometara na zadacima Partije izvan Udruženja.

U proteklom periodu do rata Partija je uspela ne samo do postigne veliki uticaj u radu našeg Udruženja, nego i da poveća broj članova među geodetskim stručnjacima. Može se bez preterivanja reći da nije bilo nijednog odeljka Udruženja, u kojem nisu radili članovi Partije ili simpatizeri, koji su radili pod njenim rukovodstvom.

Ovako snažan uticaj Partije odigrao je veliku ulogu i u tragičnim danima u proleće 1941. godine.

Okupacija zemlje i zabrana svake društvene aktivnosti nije razbila redove našeg Udruženja. Poziv KPJ bio je novi potstrek da geometri, geodeti i geodetski inženjeri sa ostalora naprednom inteligencijom krenu sa radničkom klasom i čitavim narodom u borbu protiv okupatora i njihovih saradnika, u borbu za nacionalno oslobođenje.

Poziv partije na oružani ustanak i pružanje svenarodnog otpora neprijateljima sledili su geodetski stručnjaci širom naše zemlje, u ogromnoj svojoj većini. Oni su na jedan ili drugi način pomagali NOB. Od prvoga dana poziva Partije na ustanak, veliki broj geodetskih stručnjaka stupio je u redove boraca, pojedinačno ili grupno, organizovano kao što je bio slučaj u Nišu i Kuršumliji.

Posebna, izuzetno povoljna situacija za rad bila je kod geodetskih stručnjaka na novom premeru. Okupacija ih je zatekla grupisane, uglavnom na teritoriju Moravske banovine, u Nišu i nekoliko gradova u neposrednoj okolini Niša.

Pored Beograda u kome su se nalazili izvesni članovi Glavne uprave i veliki broj geodetskih stručnjaka, gde je od prvoga dana ustanka formirana grupa geodetskih stručnjaka za pomaganje narodno oslobodilačke borbe, organizovane su u svim ovim gradovima grupe geometara za pomaganje NOB. One su na razne načine uključivale u rad sve geometre.

Akcija se odvijala po direktivama članova Partije. Beogradska i niška grupa bile su međusobno povezane i jedna i druga imale su vezu sa partizanskim odredima u okolini Niša.

Akcija je od prvoga dana ustanka poprimila svestrane oblike pomaganja NOB. Ona se sastojala prvenstveno u radu na organizovanju i upućivanju ljudi u odrede, u prikupljanju oružja i drugih tehničkih i materijalnih sred-

stava potrebnih za odred, kao što su sekcije vojnih karata razmere 1:100.000, tehnička sredstva radi umnožavanja propagandnog materijala, zatim u pribavljanju sanitetskog materijala, novca, hrane i odeće. Održavani su sastanci i razmatrana politička situacija NOB. Vršena je agitacija i propaganda, objašnjavan položaj naših naroda pod okupacijom a naročito uloga i zadaci narodno oslobodilačke borbe. Rad se dalje odvijao u sledećem: na spasavanju, sklanjanju drugova i drugarica koje je tražila specijalna policija, u pribavljanju za njih lažnih legitimacija i upućivanje istih u odrede; u spasavanju drugova koji su bili pohapšeni od strane specijalne policije i Gestapoa; u sklanjanju i premeštanju drugova koji nisu mogli ostate u mestu službovanja; u pomaganju porodica poginulih drugova u NOB; u povezivanju sa drugovima u zarobljeništvu i logorima u Nirnbergu i Osnabriku i slanju paketa sa hranom istima kao i primanju u toku čitave dve godine stalne mesečne pomoći od njih za odrede i porodice poginulih drugova geometara.

U ovim i drugim akcijama, iako na prvi pogled neznatnim pao je veliki broj naših drugova i drugarica.

O tome govori činjenica da je iz same Niške sekcije Udruženja za Moravsku banovinu dalo živote 70 geometara, između kojih svi članovi Upravnog odbora na čelu sa Danilom Pricom, predsednikom. O tome govori poznati Niški proces — provala među geometrima, od strane specijalne policije i Gestapoa, u kome su dali živote 5 geometara — dvojica streljanih na Bubnju kod Niša a trojica umrlih u logoru smrti u Norveškoj.

Otome govori vešanje na Terazijama i u Zagrebu, ubistvo na ulici u Knjaževcu, o tome govore streljanja u Jajincima, na sajmištu, u Kragujevcu i Kruševcu, Jasenovcu i Lepoglavi. O tome govore rasejani grobovi naših drugova širom naše zemlje i u logorima smrti u Nemačkoj i Norveškoj.

AKTIVNOST GEODETSKIH STRUČNJAKA U ZAROBLJENISTVU

Nažalost, jedan dobar deo geodetskih stručnjaka nije mogao aktivno učestvovati u borbi sa puškom u ruci, preko 200 bilo je zarobljeno u nacističkim i fašističkim logorima u Nemačkoj i u Italiji.

Poziv partije dao je potstreka i zarobljenim članovima da i oni prema raspoloživim mogućnostima pomognu u borbi protiv okupatora.

Organizovani su razni kursevi, predavanja, usmene novine, pozorišta itd. u kojim se u početku na diskretan način a kasnije sve otvorenije i jasnije sprovodila linija Partije.

Geodetski stručnjaci u zarobljeničkim logorima vrlo brzo formiraju svoje Udruženje geometara i geodeta, koja se opet učlanjuje u Udruženje inženjera i tehničara. Rukovođena idejom da ujedinjene mogu najbolje odoleti raznim iskušenjima stručne, sportske, kulturne i dr. organizacije formiraju akcione odbore, pod raznim imenima u pojedinim logorima, sa ciljem da objedine svoje akcije u borbi protiv logorskih vlasti i njihovih saradnika.

Odbijanje potpisivanja »Nirnberške izjave«, u kojoj potpisnici osuđuju NOB i stavljaju se na raspoloženje okupatoru u borbi protiv partizana, je jedna od prvih većih akcija članova Partije krajem 1941 godine u zarobljeničkom logoru u Nirnbergu, koja je objedinila veliki broj rodoljuba i sprečila da se slične izjave zatraže i u drugim logorima. U ovoj akciji učestvovali su i članovi našeg Udruženja.

Negde početkom 1942 godine drugovi iz okupirane domovine obavestili su ezopovskim jezikom o teškom stanju porodica drugova, koji su poginuli ili učestvuju u Narodnooslobodilačkoj borbi, pa je odmah doneta odluka, da se organizuje prikupljanje novčanih priloga i da se pod vidom pomoći porodica-ma zarobljenih članova Udruženja pošalje u domovinu novčana pomoć. Odaziv je bio potpun prikupljeno je i poslato na ime drugova, u koje se imalo po-vjerenja, 125.000 dinara.

Uloga i značaj pisane reči nije zapostavljena, nije bilo moguće štampati, ali naši stručnjaci koristili su ovom prilikom svoju »kaligrafiju« ne za planove i karte nego za svoj stručni časopis »Geometarski glasnik«. Prvi broj izdat je je krajem 1943 godine, dvobroj 2—3 polovicom 1944, a dvobroj 4—5 nije bio »objavljen« pošto nisu završeni naslovi na člancima. Časopis je imao stručno-politički karakter, te su članci političkog karaktera umetani posle izvršene cen-zure od strane logorskih vlasti.

Jasno, je, da je i u radu ovog Udruženja bilo i teških momenata. Nemci su članove uprave premeštali u druge logore, u kažnjenički logor »D« itd. kako bi na taj način sprečili uticaj Partije, ali uvek su se nalazile nove i nove snage koje su nastavljale započeti put. Sa kakvom se upornošću borila naša Partija najbolje pokazuje slučaj 24 geometara koji su dali sledeću izjavu, i na taj na-čin denuncirali naše Udruženje pred nacistima:

Najstarijem u logoru,

Povodom preobražaja odeljka Udruženja geometara iz stanja staleške u neku vrstu političke organizacije — što se moglo razabrati iz uvodne reči pret-sednika odeljka održanoj na sednici dana 2. septembra 1944 godine, a u kojoj su kritikovani politički akt »Obznane«, državni akt od 1929 godine napadanje pojedinih političkih metca u našoj zemlji i ovde, prelazeći potpuno na odluku: da i Udruženje geometara poput Udruženja pravnika, inženjera, šumara, umet-ničkih grupa »Bosne«, »Saharin Bara« i narodnog pozorišta V bloka uloži protest na nadležnom mestu zbog samovoljnog naimenovanja članova u Kulturnom odboru, mi dole potpisani, desoledarišemo se sa ovakvim sada politič-kim stavom naše staleške organizacije i izjavljujemo:

Da su od svakog političkog rada uopšte našeg pak odeljka Udruženja geo-metara posebno, ograđujemo i sledstvene tome ispisujemo iz članstva verni našoj zakletvi kao oficiri. Sadašnja uprava odeljka Udruženja geometara odbila je ponudu da postane članom Udruženja inženjera i tehničara (na osnovu odlu-ke većine iz uprave) što će reći: postala je praktično nezainteresovana radom kulturnog odbora kao i njegovim stavom i sastavom. Taj stav trebala je upra-va zadržati i dalje, tim pre što ni raniji Kulturni odbor ni novo izabrani ni-čim nije ometao rad odeljka Udruženja geometara na njegovom stručnom una-pređenju i usavršavanju, uzajamnoj pomoći i druželjublju a koji su uslovi postavljeni prilikom formiranja Udruženja s tim da se nikakva politika ne sme voditi«.*

*Stav jedne grupe geometara povodom Naredbe br. 1110927
avgusta 1944 godine.*

Slede potpisi (24)

I pored svega toga članovi Partije i Udruženja nisu prekinuli vezu sa nji-ma uporno su objašnjavali svoje stavove i danas 20 potpisnika su predani sa-radnici u izgradnji naše zemlje a jedan od njih primljen je i za člana Saveza komunista.

* »Novo izabrani Kulturni odbor« t. j. njegove članove naimenovao je najstariji oficir u saradnji sa upravom logora. Udruženja su zahtevala da Kulturni odbor formiraju delegirani članovi.

Uporan rad članova Partije, simpatizera i antifašista sprečio je mnoge da okrvave ruke krvlju svoga naroda, da postanu izdajnici, saradnici okupatora ili da zauvek ostave svoje porodice ostajući u izbeglištvu.

* * *

Danas, kad Komunistička partija, radnička klasa i svi naši narodi proslavljaju 40-godišnjicu istoriske misije Partije, Savez geodetskih inženjera i geometara u okviru ove svenarodne proslave, proslavlja 40-godišnjicu i svoga rada. Ovom prilikom možemo reći da je Udruženje vršeći ulogu svesnog borca u sklopu naprednih i progresivnih snaga društva časno izvršilo svoj zadatak. Ono je kroz čitavi period, više od 20 godina, dosledno, uporno i beskompromisno vodilo borbu protiv reakcionarnih snaga i uspelo da pozitivno utiče u formiranju idejne orijentacije, na liniji klasne i socijalne svesti kod geodetskih stručnjaka.

O takvoj idejnoj i klasnoj orijentaciji govori činjenica da su geodetski stručnjaci širom naše zemlje u najtežim i najtragičnijim danima u istoriji naših naroda, u danima kada se postavljalo pitanje opstanka naroda, u danima zverskog napada fašističkih hordi na našu zemlju, u danima okupacije, porobljavanja i fizičkog iscrpljenja naših naroda, sledili poziv Komunističke partije na oružani ustanak za odbranu zemlje, za odbranu slobode i nezavisnosti naših naroda, u borbi za stvaranje nove narodne države, bratske zajednice ravnopravnih naroda. O tome govore činjenice o njihovom mašovnom učešću u narodno oslobodilačkoj borbi. O tome govori broj žrtava poginulih i streljanih drugova u toku narodno oslobodilačke borbe. Jedni su ginuli sa puškom u ruci, na bojnom polju, drugi su padali kao žrtve u logorima smrti i zarobljeničkim žicama ili pod teškim teretom okupacije. U toj natčovečanskoj borbi naših naroda sa mračnim silama fašističkog zavojevača, u borbi za pravo naroda, pod rukovodstvom avangarde radničke klase — Komunističke partije na čelu sa drugom Titom, dali su svoje živote geodetskih stručnjaka, među kojima i 5 narodnih heroja: *Buč Adem, Marjanac Rade, Rodić Radivoje, Rodić Slavko i Haćam Midhat.*

U toj slavnoj borbi sa mračnim fašističkim osvajačem pod rukovodstvom Partije i druga Tita, naši narodi odneli su moralnu političku i vojničku pobjedu. U toj borbi, oni su ostvarili svoja prava i slobodu, ostvarili su vekovnu težnju naših naroda za stvaranjem narodne države, bratske zajednice ravnopravnih naroda.

NAKON OSLOBOĐENJA

Predaleko bi nas odvelo, kad bi iznosili rad i aktivnost svih naših drugova geodetskih stručnjaka, koji su nakon Revolucije ostali u životu. Nakon oslobodjenja veliki broj geodeta je došao na rukovodeća mesta u Partiji, državnoj upravi, Armiji, privrednim organizacijama i t. d., dakle svuda tamo gde su bili potrebni da svojim sposobnostima doprinesu izgradnji socijalizma u Jugoslaviji. Ovo poverenje su svakako zaslužili svojim radom i aktivnošću u toku borbi za oslobodjenje.

Geodetski stručnjaci su sa oduševljenjem dočekali oslobodjenje i sa pregorom se prihvatili svih zadataka, koje je nova socijalistička zajednica pred njih od prvih dana postavila. Taj period rada i aktivnosti naših stručnjaka u obnovi i izgradnji porušene zemlje, u industrijalizaciji i uopšte u našem

tehničkom napretku, je toliki da se on nebi mogao u kratkim crtama izneti i dostojno oceniti. Međutim, on je nama svima toliko blizak i poznat, jer smo svi u njemu učestvovali, da ga nije ni potrebno detaljnije iznositi. S druge strane nedostaje još vremenski razmak, da ga se pravilno i u potpunosti oceni.

Geodetski stručnjaci našli su se najednom pred neobično teškim zadacima, kvalitativno sasvim različitim od onih koje su vršili prije rata. Ali i pored brojnih poteškoća, koje nisu bile tako male kao nedostatak kadrova, instrumenata, tehničke opreme i t. d., sve su oni uspešno i na vreme savladivali. Danas stoje izgrađena grandiozna dela naših radnih ljudi, kojima se svi možemo ponositi, a u koja su i geodetski stručnjaci, kao pioniri svih tehničkih zahvata na terenu, dali svoj doprinos.

U stručnom pogledu naši su se stručnjaci od oslobođenja na ovamo angažovali osim na radovima geodetske službe, civilne i vojne, još i na radovima u privrednim organizacijama, projektnim biroima, komunalnim odelenjima gradova i srezova, vodnim zajednicama i t. d. Naši stručnjaci ovladali su novim metodama merenja, novim instrumentima i priborom. Fotogrametrija je jedna od modernih metoda snimana, koja je pre rata bila u stanju ispitivanja, a danas se ona u našoj praksi svestrano primenjuje.

Isto tako treba napomenuti da civilna kartografija, kod nas, pre rata nije skoro uopšte postojala. Karte — za privredne, tehničke i školske potrebe — uglavnom su štampane u inostranstvu. Do danas smo uspeli da našu nacionalnu kartografiju učinimo nezavisnom od inostranstva i da je popnemo na zadovoljavajući tehnički nivo.

Do pre par godina unazad u našoj zemlji nije bio uopšte vršen sistematski geomagnetski i gravimetrski premer. Danas se i u ovom pravcu učinilo već dosta na samom premeru kao i na izradi odgovarajućih karata.

Naša geodetska struka se kroz vojnu i civilnu geodetsku službu usmerila i na dopunske radove pa i ponovna merenja na trigonometrijskoj mreži 1. reda i nivelmanu visoke tačnosti u težnji da iste dovede na nivo savremenih mreža. Isto tako u posleratnom periodu učinjen je napredak i u oblasti astrogeodetskih radova; određeno je više Laplasovih tačaka.

U ovom periodu je i na polju geodetske nauke postignut znatan uspeh.

Imamo tri geodetska fakulteta u zemlji, a borimo se da se stručni nivo struke podigne na jedan viši nivo, jer tako zahtevaju potrebe naše zemlje. Postoje brojne publikacije i udžbenici stručnog i naučnog karaktera, koje su dopunile veliku prazninu, koja je u tom pogledu kod nas postojala.

Ovaj period nakon oslobođenja najočitije nam pokazuje, koliko se oslobođenim snagama može postići u jednom relativno kratkom vremenu. Premda nam još uvek dosta toga nedostaje, može se bez preterivanja ustvrditi, da smo u ovom periodu nakon oslobođenja postigli takve rezultate na svim poljima stručne delatnosti, koji po svojoj kvaliteti, obimu i značaju nadmašuju sva naša ranija dostignuća.

Konstatacija o elanu i entuzijazmu geodetskih stručnjaka vredi svakako i za njihov društveni rad. Odmah nakon oslobođenja zajedno sa ostalim tehničkim stručnjacima osnovane su zajedničke društvene organizacije inženjera i tehničara, u kojima su pojedine struke bile zastupljene kao sekcije.

Kasnije razvojem naših društvenih odnosa nastala je potreba osamostaljenja pojedinih struka u vidu samostalnih stručnih društava, pa su formirana Društva geodetskih inženjera i geometara u pojedinim Republikama, a ona su zatim osnovala Savez geodetskih inženjera i geometara FNRJ sa sedištem u Beogradu.

Društva nemaju sada onu problematiku i onu borbu, koju je imalo Udruženje između dva rata. Ona su sada u socijalističkim društvenim odnosima oslobođena brige za pravedni čovečanski odnos između ljudi, koji su se oslobodili izbrbljivanja i socijalne nepravde. Aktivnost društava usmerena je na stručnu pomoć članstvu i organima državne uprave da se što bolje i brže postigne osnovni cilj kojem teži naša zajednica, a to je podizanje naše privrede na nivo tehnički naprednih i razvijenih zemalja. S time su Društva i Savez nastavili da u slobodnoj domovini postignu ono što Udruženje u kapitalističkim odnosima nije moglo.

U tom cilju Društva i Savez organiziraju svoj rad, pa se u tom smeru razvija i aktivnost članova geodetskih stručnjaka. U ovom periodu nakon oslobođenja održana su dva kongresa jedan u Zagrebu 1953., a drugi u Ohridu 1957. godine. Održano je nekoliko savetovanja u Jugoslavenskim razmerima kao savetovanje o katastru i o školstvu u Novom Sadu februara 1955, o primeni fotogrametrije oktobra 1955 u Splitu, te o kartografiji 1959 u Beogradu.

Odmah nakon oslobođenja 1946 godine pokrenuti su stručni časopisi, u Beogradu Geodetski glasnik, a u Zagrebu Geodetski list. Od 1947 godine Geodetski list je najpre glasilo geodetskih sekcija DIT-a, a nakon formiranja Saveza postaje glasilo Saveza geodetskih inženjera i geometara. U njemu se u proteklih 14 godina izlaženja odražava celokupna naša stručna, naučna i društveno politička aktivnost.

Gledajući danas na našu celokupnu stručnu, naučnu i društvenu delatnost nakon oslobođenja možemo s ponosom konstatovati, da smo u novim društveno političkim uslovima dostojno nastavili, pod rukovodstvom SKJ, na rad i borbu drugova koji su se borili za bolji život i kulturni napredak svih naših naroda.

Potrebe današnjeg društva na polju tehničke delatnosti traže još veću i efikasniju našu geodetsku aktivnost, koju će naša struka u budućnosti svakako ostvariti. Neka su naši uspesi skroman prilog proslavi 40 godišnjice osnivanja Komunističke Partije Jugoslavije i poticaj za nove napore za naš bolji život i napredak.

Dimitrije Milačić

Geometri Narodni heroji poginuli u borbi za oslobođenje

BUĆ ADEM

Rođen je u siromašnoj porodici u Mostaru 1914. godine. Tu završava 4 razreda gimnazije, a potom se upisuje na Geodetski odsjek Srednje tehničke škole u Beogradu, koji završava 1935 g. Po dolasku u Beograd počeo se družiti sa naprednim omladincima. Uskoro prilazi radničkom pokretu, gdje aktivno surađuje, ističući se u mnogobrojnim akcijama koje je organizovala KP. Zbog ove svoje aktivnosti bio je primljen u članstvo Partije 1940 godine.

Kao član Partije, Adem Buć se pridružio prvim borcima Narodno oslobodilačke vojske, i istakao vanrednom ličnom hrabrošću u svim borbama, koje je vodila nje-

Haćam Midhat, Rodić Slavko, Buć Adem,
Rodić Radivoje, Marjanac Rade

gova jedinica. Polovinom 1942 g. po nalogu Partije dolazi u Sarajevo na ilegalan rad, gdje bude izabran za člana mjesnog komiteta Partije, a on 1943 g. i rukovodi partijskom organizacijom i NOP-om u gradu.

U ilegalnom partijskom radu isticao se hrabrošću i organizatorskim sposobnostima. Adem Buć ima je veoma krupne zasluge za širenje NOP-a u glavnom gradu Bosne i Hercegovine.

Poslije jedne provale, u proljeće 1943 g. policija je uhapsila Adema. On se u istrazi herojski držao. Uzaludna su ostala sva mučenja, Adem nije ni riječi rekao neprijatelju, čak ni svoje pravo ime. Ustaše su ga na zvjerski način ubile, a zatim bacile kroz prozor zatvora. Kasnije je lažno saopšteno da je izvršio samoubistvo.

MARJANAC RADE

Rodom iz poznatog ustaničkog kraja Janj kod Jajca. Rođen je 1916 godine. Geodetski otsjek Srednje tehničke škole u Beogradu završio je 1939 godine. U NOB-u stupio 1941 godine. Poginuo je jula mjeseca 1943 godine kod Tuzle, a za narodnog heroja proglašen je 20 decembra 1951 godine.

Potiče iz imućne seljačke porodice. Otac mu je bio narodni poslanik. 1941 godine ustaše mu odvođe oca kao taoca gdje kasnije bude i ubijen. Do početka rata Marjanac Rade nije se bavio politikom.

Za vrijeme priprema ustanka prišao je NOP-u. Kao rezervni oficir bivše Jugoslavenske vojske učestvovao je u rukovođenju prvim partizanskim jedinicama u svom kraju (Janj). Bio je tvorac plana za napad na Šipovo 27 augusta 1941 godine. Prilikom oslobođenja Šipova zarobljeno je 170 domobrana i ustaša i zaplenjeno mnogo oružja. U borbi kod Donjeg Vakufa 22 novembra 1941 g. istakao se velikom hrabrošću. Tad je i teže ranjen. Prilikom formiranja udarnog bataljona u selu Boracima kod Mrkonjić grada, Rade je postavljen za njegovog prvog komandanta. Mjesec dana je učestvovao u čišćenju okoline krajiškog odreda, gdje postaje zamjenik komandanta, a februara 1942 i komandant odreda.

U septembru i decembru iste godine učestvuje u borbama za oslobođenje Jajca. Formiranjem VII Krajiške brigade, mjeseca decembra 1942 godine, Rade postaje njen prvi komandant. Pod njegovom komandom brigada učestvuje u borbama u IV. i V. neprijateljskoj ofanzivi. Junački je poginuo jula 1943 godine — krajem V. neprijateljske ofanzive, u borbi sa Nemcima i ustašama, koji su kod Tuzle iznenada napali štab brigade. Videći neprijatelja Rade je dograbio mašinku, uzeo zaklon iza jednog drveta i time obezbjedio otkupnicu. Tako je i poginuo.

RODIĆ RADIVOJE

Rođen 14. X. 1920 godine u selu Krnješu kod Bosanskog Petrovca geodet. Član KPJ od 1940 godine. U NOP stupio jula 1941 godine. Poginuo je januara 1942 godine kod Bosanskog Novog. Porijeklom je iz činovničke porodice. Geodetsku školu je završio u Beogradu. Još kao srednjoškolac počeo je da se aktivno bavi politikom. U svojoj 20-oj godini postaje član KPJ. Poslije kapitulacije zemlje dolazi u rodno selo gdje formira partisku organizaciju i postaje njen sekretar.

Kada su počele pripreme za oružani narodni ustanak određen je za vojnog povjerenika u Krnjeuši. Tih dana obrazovan je Sreski Komitet KP u Krnjeuši u koji je i Radivoj izabran. Prvih dana ustanka Radivoj je sa grupom boraca napao ustašku posadu u selu i likvidirao je. Ubrzo je njegova grupa porasla na 100 ljudi i prerasla u četu. Radivoj je istovremeno bio i politički komesar Krnjeuške čete i pozadinski politički radnik. On je stvorio skojevske organizacije u zapadnom dijelu Bosansko-Petrovačkog Sreza i pomagao mnoge njihove akcije. Poginuo je u selu Agići kod Bosanskog Novog u jednoj borbi sa ustašama početkom 1942 godine. Kao skroman, uporan i neustrašiv borac Radivoj je stekao veliki ugled u ovom kraju. O njemu su i pjesme pjevane. Seljaci su mu još i pre no što je proglašen za narodnog heroja podigli spomen ploču sa natpisom:

»Narodnom heroju Rodić Radivoju«

RODIĆ SLAVKO

Rođen je 11. V. 1916 godine u Gornjem Ribniku, Prijedor, BiH, geometar. Član KPJ od 1941 godine. U NOB stupio 1941 godine. Umro 29. IV. 1949 godine. Za narodnog heroja proglašen 14. XII. 1949 godine.

Poslije Građanske škole završio je u Beogradu 1939 godine Geodetski ostsjek Srednje tehničke škole, a zatim je radio kao geometar u Vršcu.

Kada je Partija 1941 godine pozvala narod u borbu protiv okupatora Rodić se nalazio u centru Krajiškog ustanka u Drvaru i aktivno učestvovao u pripremanju oružane borbe. 27. VII. bio je među ustanicima koji su oslobadali Drvar. Od toga dana pa sve do konačnog oslobođenja zemlje Rodić je prošao naporni put borbe za slobodu. Od borca, pa desetara i komandanta partizanskog odreda izrastao je u iskusnog i sposobnog komandanta armije.

Kada su četnici poslije upada Talijana u Drvar otvoreno prešli na stranu okupatora Rodić je raskrikavao izdajničku četničku politiku i istovremeno uticao na narod Drvara da se uključi u oružanu borbu protiv okupatora i učestvovao kao komandant odreda u oslobođenju Drvara. Rodić je učestvovao kao komandant V-og Krajiškog partizanskog odreda 1941—1942 godine, zamjenik komandanta operativnog štaba za Bosansku Krajinu i komandant V Krajiške divizije Narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije. Pod njegovom komandom V divizija je odnijela velike pobjede u IV-oj ofanzivi. Ona je zaustavila napredovanje neprijatelja ka oslobođenoj teritoriji kod Sanskog Mosta. Time je divizija doprinijela razbijanju neprijateljskih planova. U maju 1943 godine Rodić je naimenovan za komandanta drugog, kasnije petog Bosanskog udarnog korpusa čije su jedinice ispisale svojom borbom veoma značajne stranice NO rata. Korpus je vodio operacije velikih razmjera: kod Sanskog Mosta, Banja Luke i Travnika i učestvovao u konačnim borbama za oslobođenje zemlje. Rodić je bio neumoran u izvršavanju vojničkih zadataka. Svojim junaštvom, samopožrtvovanjem i zalaganjem davao je primjer ostalima. U toku rata Rodić je dvaputa ranjavan. Poslije oslobođenja zemlje vršio je odgovorne dužnosti u JNA. Završio je Višu vojnu akademiju »Vorošilov« u SSSR-u. Na Osnivačkom kongresu KP BiH izabran je za člana Centralnog komiteta. Bio je i narodni poslanik Narodne Skupštine BiH i član Saveznog odbora Narodnog fronta Jugoslavije. Imao je čin genelajtanta JNA.

HAČAM MIDHAT

Rođen 1917 g. u varošici Bratuncu kod Zvornika. Geodetski ostsjek Srednje tehničke škole u Beogradu završio je 1938. g. Član je KPJ od 1940 g. U NOB-u stupio 1941 g. Poginuo 15. augusta 1942 g. na Konjuh planini. Za narodnog heroja proglašen 20. decembra 1951 g.

Školu je učio u raznim mjestima Bosne i Srbije, jer mu je otac, kao učitelj, bio često premještan. Po završetku školovanja radio je kao geometar u Prištini. Učestvovao je u nekim akcijama koje je organizovala KP. Godine 1940 postao je i sam član KPJ. Kapitulacija ga je zatekla u vojsci u Boki Kotorskoj, odakle se vraća kući svojih roditelja u Mostar donoseći pet pištolja i nekoliko bombi, spreman da se bori protiv fašističkog okupatora.

Midhat je jedan od prvih partizana u svom kraju. Već u ljeto 1941 g. postao je komandant bataljona u Romanijskom odredu. Početkom decembra 1941 g. poslat je sa grupom boraca na teren Foča—Miljevina, radi uključivanja u partizane. Na putu

kroz Jahorinu sa svega pet svojih drugova opkolio je 30 četnika i pozvao ih na predaju. Midhat je bez kolebanja, sa bombama u rukama izvršio juriš, razbio četnike, od kojih je polovinu i zarobio. Slično junaštvo pokazao je i u drugim borbama u kojima je učestvovao krajem 1941 i početkom 1942 godine.

Poginuo je prilikom iznenadnog napada ustaša iz Kladnja, na Šestu istočno-bosansku brigadu, koja se poslije teškog marša odmarala u Milkovcu na Konjuh planini. Borci su bili umorni, spavali su. Ustaše su se neprimjetno privukle i pomiješali s partizanima. Nastala je pometnja, kada su se umorni partizani počeli buditi. Midhat je među prvima otvorio vatru i uporno branio kotu na kojoj se nalazio. Zahvaljujući njemu, i još nekolicini boraca, izmakli su velikoj opasnosti članovi Pokrajinskog komiteta Partije BiH, do kojih su ustaše već bile prišle na nekoliko metara. Štitio je povlačenje ostalih boraca, sve dok nije, pogoden u čelo, pao.

Iz Zbornika Narodnih Heroja — Beograd 1957
Društvo GIG-a NR BiH

Geodetski stručnjaci poginuli

u borbama za oslobođenje i kao žrtve fašističkog terora

Adžić Petar, rođen u Trebaljevu 1907 god. Završio je VI. razreda gimnazije u Kolašinu, a geometarski odsjek Srednje tehničke škole u Beogradu. Bio je zaposlen u odeljenju katastra u Beogradu, Rezervni poručnik. U toku rata nalazio se je jedno vrijeme u Beogradu, 1944 god. stupio je u Narodnooslobodilačku

u Beogradu 1930 god. Službovao je u Banjoj Luci, odakle su ga 1944. god. odveli ustaše i više se nije vratio.

Altarac Šalon, rođen je u Sarajevu. Diplomirao je geometarski odsjek STŠ 1932 god. u Beogradu. Strjeljan 1941 god. od Njemaca na Bubnju kod Niša.

Adžić Petar

vojsku. Poginuo je kao komesar IX. Srbijanske brigade 30. matra 1945. god. kod Donje Srebrenice.

Altarac Šalon

Arsov Vladimir, rođen je 1910 god. u Negotinu-Vardar. Potiče iz zemljoradničke porodice. Šest razreda gimnazije,

Ajanović Ragib

Ajanović Ragib, rođen je u Rogatici. Diplomirao je geometarski odsjek STŠ

Arsov Vladimir

pohađao je u Kavadaru i Titovom Velesu. Diplomirao je geometarski otek

STŠ u Beogradu 1928 god. Radio je u terenskim sekcijama na novom premjeru u Bitolju i Peći. 1931 god. zatražio je da bude oslobođen od službe, da bi otišao u Nemačku na studije. Tadanje vlasti mu to nisu odobrile. Iste godine odlazi na slet u Čehoslovačku, odakle se nije vratio, nego je otišao u Njemačku. 1935 on prelazi u Sovjetski savez, odakle se prebacuje u Španiju kao omladinski rukovodilac, gde je u borbama protiv frankista poginuo.

Atijas Šimon

Atijas Šimon, rođen je u Sarajevu. Diplomirao na Geodetskom odsjeku STŠ 1933 god. u Beogradu. Nastradao 1941. god. u Nišu.

Babić »Aber« Ahmet, rođen je u Prijedoru. Diplomirao je geometarski odsjek STŠ 1940 god. u Beogradu. Bio je član Narodnog suda u Prijedoru i kao takvog su ga Nijemci strijeljali 1942. god. u Prijedoru.

Babović Ibro

Babović Ibro, rođen je u Lastvi kod Trebinja. Diplomirao je geometarski odsjek STŠ 1927 od. u Beogradu. Bio je

član KPJ od 1927 god. Bio je hapšen i proganjan, a podlegao je mučenjima u Lepoglavi 1934 god.

Bajagić Stevan, rođen 1912 god. u Vlasenici. Diplomirao je geometarski odsjek STŠ 1932 god. u Beogradu. Za vrijeme akupacije bio je zatvoren od strane specijalne policije na Banjici kod Beograda. Poginuo je 1945 god. na putu između Beograda i Kragujevca od četničke zasjede.

Bajagić Stevan

Barbalić Petar, rođen je u Baški na Krku. Geometarski odsjek STŠ završio je 1927. god. u Beogradu. Radio je na novom katastarskom premjeru, a posljednja mu je funkcija bila u Katastarskoj upravi u Varaždinu, gdje je vršio dužnost šefa. Odveden je u logor u Dachau, gdje je i poginuo.

Barbić Jože, rođen je 1912 god. u Kamniku u Sloveniji. Diplomirao je u

Barbić Jože

Ljubljani 1932., nakon čega je do 1940 god bio zaposlen na novoj izmeri u Srbiji, a zatim u kotarskim uredima u

Ljubljani Kočevju. 1942. god. uključio se je kao aktivista u Oslobođilnu frontu. Kao rezervni artiljerijski oficir bio je u NOV i POS postavljen za komandira baterije. Kod obrane Kočevja od napadaja njemačkih tenkova bio je zarobljen i nakon toga streljan 20. XI. 1943 god.

Bartolić Slavko, rođen je u Glini 30. I. 1911 god. Šest razreda gimnazije i geometarski odsjek STŠ završio je u Zagrebu 1930 god. Službovao je u Daruvaru i Novom Marofu, a kao samostalan ovlašten geometar u Koprivnici. Za vrijeme okupacije surađuje sa naprednim snagama, tako upada u oči ustaškim vlastima. Nakon oslobođenja Koprivnice 1943 god. aktivno sudjeluje u organiziranju narodne vlasti. Nakon ponovnog osvajanja Koprivnice od ustaša povlači se na oslobođenu teritoriju, gdje biva zarobljen, u zatvoru zvjerski zlostavljan i mučen, te je u svibnju 1944 god. streljan kao taoc zajedno sa 30 ostalih koprivničkih rodoljuba.

Baruh Leon

Baruh Leon, rođen je 1910 god. u Bugojnu. Diplomirao je geometarski odsjek STŠ 1932 god. u Beogradu. Streljali su ga Njemci 1941 god. na Bubnju kod Niša.

Begović Safet, rođen je u Tešnju. Diplomirao je geometarski odsjek STŠ 1932 god. u Beogradu. Poginuo je kod Tuzle u borbi sa Njemcima 1943 god.

Benderač Veljko, rođen je u Trebinju, dak III. razreda geometarske škole u

Begović Safet

Beogradu. Ubijen je 1942 god. u Hercegovini od četnika.

Benko Anton, rođen 1909 god. u tada još neoslobođenom Slovenskom primorju. Diplomirao je 1931 god. u Ljubljani, a kao geometar je službovao u Osijeku. 1943 god. bio je mobiliziran u hrvatsko domobranstvo. Malo vremena nakon mobilizacije prešao je partizanima i poginuo u borbi na području Papuka u Slavoniji.

Benko Anton

Božac Vladimir, rođen je 19. XII. 1919 god. u Shatari — Italija, po narodnosti Hrvat. Gimnaziju je završio u Zagrebu 1939., kada se upisuje na geodetsko kulturno tehnički odsjek Tehničkog fakulteta u Zagrebu. Studij nije dovršio, jer je za vrijeme okupacije stradao od ustaša.

Bušletić Ninoslav, rođen je 1909 god. u Zaječaru. Službovao je u odeljenju kastastra. Bio je u nemačkom zarobljeništvu i kada se je vratio u domovinu odmah se javio u NOB. Poginuo je 1945 god. na sremskom frontu.

Bušletić Ninoslav

Buturović Behadžet, rodio se je u Ljubuškom, 1925 god. Diplomirao je geometarski odsjek STŠ 1943 god. u Zagrebu. Poginuo je 1943 god. kao komesar čete u Brodskoj brigadi kod Slav. Požege.

Cerić Esad

Cerić Esad, rodio se je 1913 u Prijedoru. Diplomirao je na geometarskom odsjeku STŠ 1933 god. u Beogradu. Odveden 1941 god. od Njemaca u logor u Norvešku, odakle se nije vratio.

Čelević Ljubomir, rodio se je 1912 god. u selu Peljev Brijeg, srez Podgorički. Geometarski otsek STŠ završio je u Beogradu 1933 god. Još kao đak u Beogradu bio je poznat po svom napred-

nom stavu, a već 1938 god. se najteže nije vezuje za Partiju. Odveden je kao oficir 1941 god. u zarobljeništvu u logor Hamelburg, gdje je nakon teškog bolovanja 1943 god. u tom logoru umro.

Čakić Veselin, rodio se 1911 god. na Cetinju. Geometarski otsek STŠ završio je u Beogradu 1930. god. Bio je zaposlen u banskoj upravi, tehničkom odeljku na Cetinju sve do 1941 god. Kao oficira rat ga je zatekao, a i kapitulacija u Makedoniji. Da ne padne u ruke neprijatelju, prelazi sa grupom oficira i vojnika u Grčku. Pokušavaju da se borbom prebace na afričko tlo, ali nailaze na minu, te je tako krajem aprila 1941 god. poginuo.

Čučkov Todor

Čefo Arif, rođen je 1917 god. u Livnu. Diplomirao geometarski odsjek STŠ u Beogradu 1938 god. Od prvog dana ustanka radio je za NOB. Radi toga je od Talijana bio zatvoren i interniran. Godine 1942 poveden je kao taoc, a nakon toga je stupio u NOB. Četnici su ga ubili 1943. kod Glamoča.

Čišić Nazif, rodio je je u Mostaru 1921 god. Bio je đak IV. razreda Geodetske škole u Beogradu. Poginuo je u borbi u Glavatičevu (Hercegovina) 1942 god.

Čoralić Teufik, rodio se u Cazinu. Diplomirao je geometarski odsjek STŠ 1938 god. u Beogradu. Poginuo je u borbama kod Cazina 1944 god.

Čučkov Todor, rodio se je 12. XI. 1910 god. u Štipu. Geometarski otsek STŠ diplomirao je 1930 god. u Beogradu. Slu-

žbovao je u raznim sekcijama na novom premeru, a za vreme okupacije bio je sa službom u Skoplju, odakle se priključio NOV. Pri formiranju 50. Divizije u septembru 1944 god. nalazio se je na dužnosti političkog komesara bataljona u XIII. brigadi Poginuo je u borbama za oslobođenje Gornje Strumice, u selu Popčevo, oktobra meseca 1944 god. Potiče od revolucionarne porodice, čiji je stric Čučkov Efrem bio vojvoda jednog odreda u borbi protiv turskih askira.

Danilović Luka

Danilović Luka, rođio se je 1912 god. u selu Junčev Do, srez Durmitorski, Geometarski odsjek STS završio je u Beogradu 1932 god. Službovao je u raznim sekcijama na novom katastarskom premeru Srbije. Rat ga je zatekao u Kruševcu, odakle je otišao u NOB. Još prije rata bio je poznat radi svojih naprednih ideja, za vrijeme okupacije u Kruševcu bio je proganjan i da izbjegne hapšenje odlazi u NOB. Poginuo je u borbama oko Kragujevca 1944 god.

Drakulić Vojislav

Danon Isak, rođio se je 1908 god. u Travniku. Geometarski odsjek STS završio je 1928 god. u Beogradu. Odveden je 1941 god. u Jasenovački logor, odakle se nije vratio.

Delić Danilo, umro u zarobljeničkom logoru u Njemačkoj.

Didić ing. Branko, umro u zarobljeničkom logoru u Nürnbergu.

Delović Ljubomir

Delović Ljubomir, umro u zarobljeništvu 1943 god.

Dmitrović Milenko, rođen je u Prijedoru. Geometarski odsjek STS završio je 1940 god. u Beogradu. Umro je 1947 god. u Sarajevu od zadobivenih rana u Narodnooslobodilačkom ratu.

Drakulić Vojislav, rođen je 1909 god. u Titovoj Korenici. Zadnje mjesto službovanja bilo mu je u Titovoj Korenici. Ubijen je u Titovoj Korenici od ustaša 1941 god.

Đokić Nikola

Dokić Nikola, rođio se u Lipovu 15. IX. 1907 god. Gimnaziju je polazio u Kolašinu i Cetinju, a geometarski otket STŠ završio je u Beogradu. Službovao je u sekciji za novi premer u Kragujevcu. Uхваćen je u jednoj akciji za uništenje neprijateljske vojne fabrike u Kragujevcu i odmah streljan 21. oktobra 1941 god.

Dorđević Krsto, rođio se je 1914 god. u Sarajevu. Diplomirao na geometar-

Dorđević Krsto

skom odsjeku STŠ 1933 god. u Beogradu. Službovao je u odeljenju katastra u Beogradu. Još prije rata bio je član KPJ, a poginuo je kod Paračina u Srbiji, kao prvoborac 1942. god.

Đurović Savo

Đurović Savo, rođen je 1912 u selu Brajiću, srez Danilov grad. Geometarski odsjek STŠ završio je u Beogradu 1933 god. Kratko vrijeme službovao je u o-

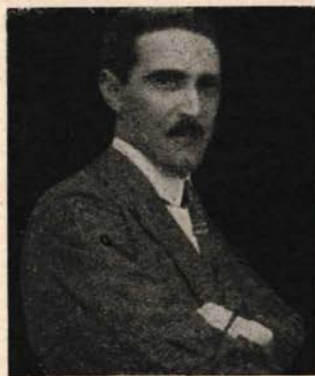
deljenju katastra, a zatim u Ministarstvu poljoprivrede na agrarnoj reformi u Kosmetu. Aprilski događaji 1941 god. zatekli su ga na položajima prema Skadru, odakle se povlači u rodno mjesto i ne stupa u državnu službu pod okupacijom. Učestvovao je u julskom ustanku vrlo aktivno kao rezervni oficir, u lokalnim okršajima sa okupatorom.

Umro je u decembru mjesecu 1941 god. od teške bolesti.

Eškenazi Jakov

Eškenazi Jakov, rođen je 1908 god. u Bos. Brodu. Diplomirao je na geodetskom odsjeku STŠ 1929 god. u Beogradu. Službovao je u odeljenju katastra. Ubi- li su ga Nijemci 1942. god. u Zaječaru.

Fal Gustav

Fal Gustav, rođio se 1887 god. u Krašni — Moravska. Diplomirao je na Tehničkoj školi u Brnu 1908 god. Ubijen je u logoru u Jasenovcu 1941 god.

Fehimović Ilijas, rođen je u Livnu. Diplomirao je na geometarskom odsjeku STS 1932 god. u Beogradu. Poginuo je u borbama na području između Duvana i Posušja u augustu 1942 god.

Fehimović Ilijas

Finci Moric, rođen je 1905 god. u Sarajevu. Diplomirao je na geometarskom odsjeku STS 1928 god. u Beogradu. Streljan je u Beogradu 1941 god. od Njemaca, na Sajmištu.

Finci Moric

Fogl Martin, rodio se u Sarajevu 1908 god. Geometarski odsjek završio je 1926 god. u Beogradu. Poginuo je 1941 g. kao oficir na bugarskoj granici.

Furlani Ljudmil, rodio se 1902 god. u Gorici, Slov. Primorje. Maturirao je 1922 god., a geodetski otek na Univerzi u Ljubljani završio je 1930 god. Službovao je u tehničkom odeljku tadašnje banke uprave Dravske banovine. Bio je

član KPJ još u bivšoj Jugoslaviji. Za vreme napadaja Nemaca na Sovjetski savez bio je uhapšen i postavljen pred vojni sud. Nakon izlaska iz zatvora od-

Fogl Martin

lazi u partizane, gde je poginuo po jednoj verziji u borbama u Stajerskoj 1943.

Furlani Ljudmil

god. Međutim, po drugim obaveštenjima pao je u borbama za Trst 1945. god.

Gams Alfonz

Gams Alfonz, rodio se 1913 god. u Slovengradcu u Slov. Koruškoj. Diplo-

mirao je geometarski otket STŠ 1932 god. u Ljubljani. Službovao je na novom premeru u Srbiji do 1941 god. Radio je kao aktivista Osvobodilne Fronte od 1941 god., a 1944 god. je stupio u NOB. i POS. Bio je obavestajni oficir IV. operativne zone u Štajerskoj. Odatle je bio poslan u Prekomurje, da pripravi teren napredujućoj Crvenoj armiji. Poginuo je 9. II. 1945 god. streljali su ga mađarski fašisti.

Glazberg Konrad

Glazberg Konrad, rodio se u Bos. Dubici. Diplomirao je na geometarskom odsjeku STŠ 1933 god. u Beogradu. Streljali su ga Njemci 1942 god. u Nišu.

Glogovac Žarko

Glogovac Žarko, rođen je 1913 god. u Bileći. Geometarski odsjek STŠ završio je 1933 god. u Beogradu. Streljali su ga Talijani kod Trebinja 1941 god.

Golić Borislav, geometar, službovao je na Rabu i u Uredu za katastar Glina. Nakon uspostave tzv. NDH 1941. god. ustaše su ga strijeljali u Glini sa ostalim građanima Srbima.

Grbac Frane, rodio se 3. XII. 1911 godine u Kastvu u Hrvatskom Pirmorju. Srednju školu završio je na Sušaku, odnosno realnu gimnaziju, a srednju geodetsku u Zagrebu 1931 god. Po završetku

Golić Borislav

školovanja bio je na novom premeru u Srbiji jednu godinu, zatim bude premješten kao geometar Uredu za katastar u Osijek. Iz Osijeka nakon 2 go-

Gril Viktor

dine prelazi po potrebi službe za šefa Ureda u Našice i na tom položaju ostaje 10 godina. Po osnutku nove katastarske uprave u Đakovu, kojoj je bio on

inicijator, postavljen je za šefa i to od 1942 do 1945 godine. U proljeće 1945 je uhapšen i odveden u Osijek, zatim otpremljen u Jasenovac odakle se više nije vratio.

Gril Viktor, rođen je 1910 god. u Ljubljani. Diplomirao je na geometarskom otketu STŠ 1931 god. u Ljubljani. Službovao je na novom premeru u Srbiji, gde ga je u Paračinu zatekla okupacija. 1943 god. je u službi u katastarskom uredu u Kočevju, gde se uključio u Narodno oslobodilački pokret. Verovatno je, da je poginuo u oktobarskoj njemačkoj ofenzivi kod Kočevlja 1943 god. Točnih podataka se nije moglo dobiti.

Hodžić Mahmud, rođen je u Bos. Petrovcu. Geometarski odsjek završio je 1941 god. u Beogradu. Poginuo je u borbi kao borac III. Krajiške brigade.

Hrnjak Nestor, geometar, službovao je u Sekciji Kragujevac. Streljali su ga Njemaca u Kragujevcu 21. X. 1941 god.

Ivanović Mihajlo

Ivanović Mihajlo, rođen je u Doljenima, srez Titogradski, 1913 god. Geometarski odsjek STŠ završio je 1933 god u Beogradu. Službovao je u raznim sekcijama na novom katastarskom premjeru u Srbiji. Rat i okupacija zatiču da u Nišu, gdje se odmah povezuje sa naprednim i progresivnim snagama. Kao aktivista uhapšen je u Nišu 1942, te nakon strašnih mučenja osuđen na smrt. Prebačen je u logor na »Crvenom krstu«, odakle je nakon kratkog vremena streljan na Bubnju kod Niša.

Jahić Alija, rođen je u Ljubuškom 1921 god. Bio je đak IV. razreda Geodetske škole u Beogradu 1941 god. i tada već član SKOJa. Ustaše su ga streljali u Jasenovcu 1942 god.

Jakšić Miroslav, rođen je 1919 god. u Sasima kod Srebrenice. Geometarski odsjek STŠ završio je 1939 god u Beogradu. Poginuo je kao operativni oficir bataljona 1944 god. u Moslavini.

Jovanović Miroslava, rođena 1917 god. u Prištini. Službovala je u odelenju katastra u Beogradu. Bila je ilegalni radnik, a 1943 god. je uhapšena u Beogradu i 1944 god. streljana na Banjici.

Jovanović Petar

Jovanović Petar, rođen je u Nikšiću 28. IX. 1908 god. Geometarski odsjek STŠ pohađao je u Beogradu, a diplomirao je u Zagrebu 1932 god. Službovao je u raznim sekcijama na novom premjeru u Srbiji. Zarobljen je od Njemaca i kao ratni zarobljenik nakon dugog bolovanja umro je u logoru u Nürnbergu, 31. V. 1942 god.

Kabiljo Avran

Kabiljo Avran, rođen je u Žepču, Geometarski odsjek STŠ završio je u Beogradu 1928 god. Odveden je od strane ustaša 1941 god. u logor, odakle se nije vratio.

Kajon Josif, rođio se u Sarajevu. Diplomirao je na geometarskom odsjeku STS 1930 god. u Beogradu. Službovao je u Nišu gdje su ga Njemci strijeljali 1941 god. na Bubnju.

Koen Juda, rođen u Sarajevu. Diplomirao je geometarsku školu 1938 god. u

Kajon Josif

Beogradu. Ustaše su ga odveli 1941 god. u logor, gdje je i ubijen.

Komadanović Aleksandar — Aco, rođen je u Čajnici 1913 god. Završio je geometarski odsjek STS 1933 g. u Beogradu. Službovao je u Sekciji Niš. Streljan 1942. od Nijemaca na Bubnju — Niš.

Komadanović Aleksandar — Aco

Knežić Ivan, rođen je 1. VI. 1910. u Zagrebu u radničkoj obitelji. Diplomirao je na goem. odsjeku STS-e u Zagrebu 1932. godine. Već od 1926. je organiziran u omladinskoj organizaciji gdje aktivno radi, zbog čega je u nekoliko

navrata hapšen i policijski kažnjavan radi komunističke djelatnosti. Radi toga je bio isključen iz gimnazije, pa je šesti razred polagao privatno. Nakon završetka srednje škole, prelazi ilegalno u CSR gdje se upisuje na Geodetski odsjek Tehničke Visoke škole u Pragu.

Knežić Ivan

Kako nije mogao legalizirati svoj boravak u Pragu on po naredjenju Partije odlazi ilegalno u SSSR. U Zagreb se vraća 1936 god. Te ga je godine zagrebačka policija uhapsila, i nakon istrage predala sudu u Vel Kikindi, a odatle je 1937. godine predan sudu za zaštitu dr-

Konforti Jeroham

žave u Beogradu, koji ga je osudio na 4 godine robije, odakle se nije vratio.

Konforti Jeroham, (Jerko), rođen je u Travniku 26. VIII. 1909 god. Diplomirao je na geodetskom odsjeku STS u

Beogradu 1929 god. Službovao je u Odeljenju katastra. Za vrijeme okupacije radio je kao ilegalni radnik u Srbiji, gdje se sakrivao u selu Bučje kod Knjaževca kod Riste Stamenkovića. Nedićevičetnici su ga uhapsili na prevaru i javno objesili u Knjaževcu 1942 god. Danas se u kući Riste Stamenkovića nalazi mali muzej, kao uspomena na njega. Roditelji Jerkovi ubijeni su u Jasenovcu 1942 god.

Krajncvić Vojislav, rođen je 1912 u Smiljanu. Službovao u Odeljenju katastra. Geometarsku srednju tehničku školu završio u Beogradu. U partizanske odrede stupio je 1941 god. i iste godine poginuo u borbi protiv Nemaca u selu Krenta kraj Knjaževca.

Lajner Božo, rođen je 3. IV. 1919 god. u Čakovcu. Gimnaziju je završio u Zagrebu 1937 god. nakon čega se upisuje na Geodetsko kulturno tehnički odsjek Tehničkog fakulteta u Zagrebu. Nije ga završio, jer je boreći se u partizanskim redovima na Kalniku 1942. poginuo.

Latifić Ismet, rodio se 1912 god. u Livnu. Na geometarskom odsjeku STŠ diplomirao 1931 god. u Beogradu. Do 1939 god. službovao je na novom premjeru u Srbiji, a do 1942 god. u katastarskom uredu u Livnu. Kroz to vrijeme u Livnu djelovao je ilegalno kao član KPJ. Kapitulacijom stare Jugoslavije, a po direktivi partije, primio je dužnost komandanta domobranske vojske u Livnu, na kojem je položaju tijesno surađivao sa livanskim partizanskim odredom do 1942 god. Tada sa grupom domobrana prilazi partizanima. U oslobođenom Livnu 1942 god. bio je komandant mjesta. Na povratku iz Crne Gore uhvatile su ga ustaše i znajući da je komunist na zvjerski način su ga ubili u Bjelimićima.

Lazarević Cvetin, rođen je 1912. god. u Draginju. Nakon završene geometarske škole službovao je u Odeljenju katastra. Stupio je u Svrljiški partizanski odred 1941 god. i iste godine poginuo u borbama u selu Krentj kod Knjaževca.

Lebenhard Kamilo, rođen je u Čehoslovačkoj. Službovao je u raznim mjestima Bosne u katastarskim upravama. U Brčkom su ga strijeljali ustaše 1941. godine.

Levi Efraim, geometar, streljan u logoru u Nišu 1941. godine.

Levi Efraim

Ljutica Mato, rođen je 18. VIII. 1909. god. u mjestu Baba (Grčka). Završio je geometarski odsjek STŠ 1930. god. u Beogradu. Službovao je u raznim mjestima na novom premjeru Srbije, a posljednje mjesto službovanja bilo mu je u Zaječaru. Organizovano je radio na NOP. Grupa kojoj je pripadao otkrivena je i pohapšena od strane četnika u Zaječaru, gdje je i streljan 1944. god. neposredno pred oslobođenjem grada.

Maleković ing. Ivan

Maleković ing. Ivan, rodio se 19. II. 1911. u Osijeku. Gimnaziju je završio u Osijeku 1930. god., a geodetsko kulturno tehnički odsjek Tehničkog fakulteta diplomirao je 1935. god. u Zagrebu. Službovao je u odeljenju katastra na terenskim radovima novog premjera. Od 1941. god. službovao je kao profesor na Srednjoj tehničkoj školi u Zagrebu. Bio

je kao oficir mobiliziran u domobranstvu, unutar kojeg je bio obuhvaćen u ilegalnu organizaciju NOP-a. Ova je organizacija bila provaljena koncem 1944. U svom bijesu pred svoju konačnu katastrofu ustaše su ga zajedno sa ostalom grupom rodoljuba objesile u Remetincu kod Zagreba 10. II. 1945. godine.

Marković Dragoljub

Marković Dragoljub, rođen je 1912 u Paraćinu. Diplomirao na STS-u u Beogradu, a službovao u Sekciji za novi premer Kragujevac. Nemci su ga streljali 21. X. 1941. g. u Kragujevcu.

Marušić Srećko

Marušić Srećko, rođen je 29. srpnja 1921. godine, u Varaždinu. Gimnaziju je završio u Zagrebu 1939. godine, kada se upisao na Geodetsko-kulturno tehnički odsjek Tehničkog fakulteta u Zagrebu. Sudjeluje u ilegalnom radu napredne studentske omladine, član je SKOJ-a od

1940. god. Za vrijeme okupacije je veoma aktivan u svim akcijama studentske omladine. Uhapšen je sredinom oktobra 1941. na jednoj akciji dijeljenja letaka sa još desetak tehničara i medicinara. Unatoč mučenju u istrazi držao se veoma dobro i nije odao ostale članove svoje organizacije. Osuđen je na robiju

Mazić Živojin

i odveden u logor Stara Gradiška, gdje su ga ustaše u srpnju 1942. god. ubili.

Mazić Živojin, rođen se u Foči 1912. god. Geometarski odsek STS završio je

Meleh Tomo

u Beogradu 1932. god. Streljan je u Jajincima 1942. god.

Meleh Tomo, rođen se 1911. god. u Grižanima — Hrv. Primorje. Završio je geometarski odsjek STS u Zagrebu 1932 god. Službovao je u bivšem Odelenju katastra na novom premjeru. Za vrije-

me okupacije kao domobranski oficir obuhvaćen je u ilegalnu organizaciju, te aktivno pomaže NOB, dostavljajući razne vojne podatke. Prilikom jedne provale 1944 god. uhapšen je i krajem iste godine objesili su ga ustaše u Dubravi kraj Zagreba.

Mićić Milenko, rodio se 1908. god. u Ljubinju kod Stoca. Na geometarskom odsjeku STS-a diplomirao je 1931. god. u Beogradu. Službovao je na novom premeru u Srbiji, zatim u katastarskom uredu u Zvorniku, te 1940. god. u njegovom rodnom mjestu u Ljubinju. Pripadao je naprednoj grupi geometara na novom premeru i učestvovao aktivno u radu stručnog udruženja. Nakon bolesti i ozdravljenja 1942. god. povezuje se sa NOP-om. 1942. god. mjeseca feb-

Mitrović Krsta

ruara primljen je za člana KPJ. Uhapšen je u Stocu 1943. god. i odveden u Duži kod Trebinja, a zatim u Bileću, gdje je strijeljan aprila 1943. god.

Miličević Veljko, geometar diplomirao je 1933. god. u Beogradu. Nemci su ga streljali kao taoca 1942 god. u Kruševcu.

Mitrović Krsta, geometar, zaklali su ga četnici kod Salaša 1943 god.

Mortko Arnold, bio je šef Katastarskog ureda u Tuzli. Odveden je 1941. god. u logor Jasenovac, odakle se nije vratio.

Mosner ing. Oton, rodio se 30. X. 1917 god. u Cazinu. Gimnaziju je završio 1936 god. u Slav. Brodu, a Geodetsko-kulturno tehnički odsjek Tehničkog fakulteta u Zagrebu diplomirao je 1942. god. Radio je kao honorarni asistent na

tadanjem Tehničkom fakultetu u Zagrebu na katedri za matematiku. Ubijen je u logoru Jasenovac 1945. god.

Nerat Zoran

Nerat Zoran, rodio se 1910 god. u Grazu u Austriji. Diplomirao je na Geometarskom oteku STS-e u Ljubljani 1931 g. Službovao je na novom premeru u Srbiji, a od 1938 god. u Katastarskom uredu u Mariboru, a kasnije u Krškom, gdje je učestvovao u Osvobodilnoj Fronti. Po nalogu okupatora bio je 1944 god. premešten u Liezen u Gornju Štajersku. Iste godine bio je uhapšen i odveden u koncentracioni logor Frossenburg, Rawelsbrück, Buchenwald i Dachau, gdje je 1945 g. spaljen u krematoriju neposredno pred dolazak savezničke vojske.

Papo Abraham

Papo Abraham, rodio se u Sarajevu. Diplomirao je 1928. god. na geometarskom odsjeku STS u Beogradu. Ustaše su ga ubili u Višegradu.

Papo Josip, bio je civilni geometar u Banjoj Luci. Ubijen je u logoru u Staroj Gradiški.

Papo Josip

Pejović Svetomir, rođen je 1912 god. u Prijepolju. Kao geometar službovao je u Odelenju katastra na novom premeru Srbije. Stupio je u partizanske odrede 1941 god. i poginuo 1942 god. kod Ivanjice.

Petković Obrad, diplomirao je na Geometarskom oteku STŠ 1941 god. u Beogradu. Poginuo je 1943 god. u borbi kao komesar čete.

Perunović Petar

Perunović Petar, geometar, službovao je u Sekciji za novi premer Niš. Nakon hapšenja u Nišu odveden je u koncentracioni logor u Norveškoj, u kojemu je i stradao.

Pinto Abraham, rođen je u Travniku. Diplomirao je na Geom. odsjeku STŠ u Beogradu 1933. godine. Ubijen je u logoru Jasenovac 1942 god.

Popović Ing. Zaviša, geodetski inženjer, rođen 1. I. 1900 god. u selu Bare Sumanović — Crna Gora. Osnovnu školu svršava u svom selu, a gimnaziju u Nikšiću, zatim prelazi u Beograd i upisuje se na Građevinski oteku — Tehničkog fakulteta. Po završenim studijama godinu dana radi kao inženjer Min. Saobraćaja, a od 1930 god. kao inženjer Tehničke direkcije opštine beogradske, gde ostaje sve do hapšenja 1942 godine. Kako je bio poznat kao komunista to za sve vreme svoga službovanja radi kao honorarni inženjer.

Popović ing. Zaviša

Izvršavajući zaduženja Partije radio je u Udruženju jugoslavenskih inženjera i arhitekata i BOTIC-u. Njegov rad naročito je bio zapažen u Komitetu za zaštitu staleških interesa UJIA i Upravi sekcije Beograd UJIA, čiji je bio delegat u Akcionom odboru Organizacije državnih službenika. Bio je potpredsjednik Akcionog odbora i istupao kao vlasnik »Reč istine« lista za ekonomska, socijalna i kulturna pitanja državnih i samoupravnih službenika.

Uhapšen je od specijalne policije oktobra meseca 1942 godine i u njenim zatvorima ostaje 2 meseca. Posle toga odveden je u banjički logor, gde ostaje sve do kraja aprila 1943 godine kada ga sprovode na rad u Austriju. Iz zatvora bečkog gestapoa sprovode ga u Mathauzen gde je prema izveštaju Crvenog krsta živ spaljen.

Pregar Alfons, geometar poreklom iz Slov. Primorja. Roditelji su se naselili u selu Bistrenica blizu Demir Kapije. Nakon završene geometarske škole službovao je do 1944 g. po raznim katastarskim sekcijama za novi premer u Srbiji. Tada napušta državnu službu i radi kod nekog civilnog geometra u Zemunu. Nakon odsluženja vojnog roka vraća se roditeljima u Bistrenicu i bavi se zemljoradnjom. Za vreme okupacije prišao je partizanima sa kojima učestvuje u raznim borbenim akcijama. Izdajom uhvaćeni su ga Bugari i streljali 1943 god.

Prca Danilo, rođio se u selu Krbavica, srez Titova Korenica 1911. god. Geometarski odsjek STS završio je 1931 g. u Beogradu. Službovao je u Odelenju

Prca Danile

katastra na novom premjeru u Srbiji, a zadnje mjesto službovanja bila mu je Sekcija za novi premjer Niša. Danilo Prca bio je dobro poznat među geometrima svojom aktivnošću i borbenošću.

Jedan je od osnivača sekcije Udruženja geometara i geodeta Niš, te njenog glasila Geometarskog lista, za kojeg je pred vlastima fungirao kao vlasnik. Bio je član KPJ. Na poziv Partije stupio je odmah 1941 god. u partizanske redove Okružni Komitet mu daje zadatak da sa još nekoliko drugova iz Niša, formira Ozrenski partizanski odred, u kome je ostao do septembra 1941 god., kad je određen za političkog komesara novoformiranog Svrliškog partizanskog odreda. Svojom djelatnošću i uticajem u narodu bio je toliko opasan za okupatorske vlasti da je Nedićeva uprava ucjenila nje-

govu clavu svotom od 150.000 Din. Nakon izdaje mučki je ubijen na spavanju 1942 g. Da bi narodu pokazali da je čuveni partizan »Obren« zaista poginuo, i

Pušibrk Uroš

tako ga zaplašili, tijelo su mu četnici iskopali i tri dana ga ostavili da visi na pijaci u Svrliju.

Pušibrk Uroš, rođio se 1913 godine u Bosanskoj Dubici. Diplomirao je na STS 1934. u Beogradu. Nastradao je u logoru.

Radan Rade, rođen je u Mekoj Grudi. Diplomirao je na Geodetskoj školi 1941. god. u Beogradu. Umro je 1942. god. u partizanima u Bosanskoj Krajini.

Radović Petar

Radović Petar, rođen je 1907. god. u Podgorici, (Titograd). Geometarski odsjek STS završio je 1930 god. u Beogradu. Službovao je u raznim sekcijama na novom katastarskom premjeru Srbije. Rat i kapitulacija zatekla ga je u

Nišu, gdje ga je nakon provale uhapsila specijalna policija, 1942 god. Uhapšen je u Niškoj bolnici, gdje je bio operisan od slijepog crijeva. Osuđen je na smrt i nakon toga streljan na Bubnju kod Niša 1942 god.

Radetić Nikola

Radetić Nikola, rođen je u Prijedoru 1910. god. Diplomirao je na STŠ u Zagrebu 1930 godine. Odveden je od ustaša 1942 godine u logor Jasenovac kao pripadnika NOP-a, otkale se nije vratio.

Radusinović Blagota

Radusinović Blagota, geometar, službovao je u raznim sekcijama na novom premeru Srbije. Bio je u zarobljeništvu u Italiji i nakon kapitulacije Italije 1943 god. prebacio se u Sloveniju, gdje je stupio u partizanski odred. Tamo je 1944 god. poginuo.

Rakušček Vilim, rođen se 1910, geometarsku školu završio je u Beogradu. Za vrijeme okupacije aktivno radi za NOB. Otkriven je i strijeljan u Sinju 1943. g.

Ratković Aleksandar, geometar, streljan je na Banjici 1943 god.

Rebac Husnija, rođen je 1919 god. u Mostaru. Geometerski odsjek STŠ završio je 1938. god. u Beogradu. Strijeljan je 1942 god. u Mostaru od strane Talijana kao član mjesnog komiteta KPJ.

Riemer Marko, geometar, strijeljali su ga Njemci 1941 god. u Beogradu.

Riemer Marko

Rosshäupel Slavko, rođen se 1910. u Ljubljani, gdje je diplomirao na geometarskom oteku STS 1931. god. Službovao je u Upravi za ceste u Ljubljani. Osimah 1941 god. uključio se je u Oslobođilnu frontu, i kao aktivist u narodnu zaštitu. Bio je povezan s partizanima i nakon izdaje 27. VIII. 1942. strijeljali su ga na terenu talijanski fašisti.

Rasshäupel Slavko

Salatić Jovo, rođen se u Bileću. Geometersku školu završio je u Beogradu. Cetnici su ga ubili 1943 god.

Sardelić Kraljević Božo, rodio se u Blatu na Korčuli, gdje se uključuje u NOP i 1942. postaje komandir čete. U borbama na Korčuli 1943. Nijemci su ga zarobili i vjerovatno nakon toga strijeljali.

Sardelić Božo

Šimić Simo, rodio se u Zvorniku 1912 god., a diplomirao je na STŠ 1933 god. u Beogradu. Odmah 1941 god. stupa u partizanske odrede, a poginuo je u borbi na Borču (Hercegovina) 1942 god.

Stanojević Veselin, rodio se 1911 god. u Prizrenu. Kao geometar službovao je u Sekciji za novi premer u Kragujevcu. Poginuo je u borbama na sremskom frontu 1944 god.

Stanojević Veselin

Stopar Angelbert, rodio se 1905 god. u Prevalji — Slov. Koruška. Diplomirao je na geometarskom oteku STŠ 1927 god. u Beogradu i službovao na novom premeru u Srbiji, a od 1936. g. do 1943 god. u Katastarskom uredu u Novom Mestu u Sloveniji. Te godine stupio je u NOB i bio dodeljen artiljeriji, a za-

tim je bio obaveštajac u štabu XV. divizije. Poginuo je 27. X. 1943. god.

Senigdžić-Kulenović Safet, rodio se 1912 god. u Bos. Petrovcu. Diplomirao je 1932 god. u Beogradu i kao geometar službovao u Odeljenju katastra. Poginuo je u borbi 1942 god. u selu Blace kod Prokuplja.

Stopar Angelbert

Šeremet Salih, rodio se 1921. god. u Livnu. Diplomirao na STŠ u Beogradu. Do 1924 god. pomagao je NOP., a nakon oslobođenja Livna 1942 god. stupio je u V. Crnogorsku brigadu. Bio je član KPJ. Pri povlačenju iz Livna prema Sandžaku poginuo je u borbama 1944 god.

Šetka Arsen, rodio se 28. VI. 1912 god. u Berkovićima — Stolac, u Hercegovini. Geometarsku školu polazio je u Sarajevu, a diplomirao je 1933 god. u Beogradu. Službovao je na novom premjeru u

Šetka Arsen

Srbiji, a po okupaciji Jugoslavije radio je u rudniku Kreka kao mjerac sve do

osloboderja Tuzle 1943 god. Tada je stupio u NOB i poginuo 10. XI. 1943. kao borac tuzlanskog odreda u selu Donje Vukovje kod Tuzle u borbi sa njemačkom legijom.

Štekl Jakob

Štekl Jakob, rođio se 1835 god. u Poljskoj. Diplomirao je 1908 god. u Varšavi. Službovao je u raznim mjestima Bosne i Hercegovine, a stradao je u zbjegu 1943 god. na Baniji u selu V. Vranovina.

Šubić Aleksandar, rođio se u Bijeljini 1911. god. Diplomirao je na geometar-

Šubić Aleksandar

skom odsjeku STŠ 1931. god. u Beogradu. Nijemci su ga strijeljali na Banjici 25. V. 1943. god.

Šurbat Miladin, rođio se 27. X. 1910. god. u Sarajevu. Geometarsku školu za-

vršio je u Beogradu i službovao na novom premjeru u Srbiji, a kasnije u Uredu za katastar Karlovac, te od 1938 god. u Glini, gdje je bio šef Ureda za katastar. U Glini je postao sekretar kotar-

Šurbat Miladin

skog komiteta KPJ 1938 god., gdje je razvio aktivnu partijsku djelatnost. Zapažen je od tadašnjih vlasti i zatvaran u dva navrata u Karlovcu i Zagrebu. Zaslužan je za uspjeh ustanka 1941 god. na terenu kotara Gline. Neposredno nakon uspostavljanja »NDH« Šurbat je uhapšen sa još nekoliko članova KPJ i odveden u logor »Danica« kod Koprivnice. Navodno je transportiran odatle u Jadovno, gdje je ubijen.

Taušanović Miodrag

Taušanović Miodrag, geometar službovao je u Odeljenju katastra. Stupio je u svrliški partizanski odred 1941 god. a poginuo je Svrliškim planinama 1942 god.

Tomljenović Slavko, rođio se 1912. g. u Tesliću. Diplomirao je 1931. god. u Beogradu. U borbi u selu Blace kod Prokuplja poginuo je 1942 god.

Tomljenović Slavko

Tošović Nedeljko, rođen je 1912 god. u Foči. Kao geometar službovao je na novom premeru u Sekciji Kragujevac. Tamo je bio 1942 god. uhapšen, odveden u koncentracioni logor u Mathausen, gdje je 1945 god. ubijen.

Tošović Nedeljko

Vasiljević Radovan, rođio se 1906 god. u Sarajevu. Diplomirao na STŠ — geometarski odsjek — 1927 god. u Beogradu. Službovao je u odeljenju katastra, gdje je bio inspekcioni organ. Poginuo je kao borac JNA 1945 god. na sremskom frantu.

Velašević Bogdan, rođio se u Danilovgradu 1917 god. Geodetsku srednju školu pohađao je u Beogradu do 1941 g. Bio je na školi istaknuti član SKOJ-a i kao

Velašević Bogdan

rukovodilac omladine dobro poznat beogradskoj policiji. Odmah prvih dana jula mjeseca 1941 god. uhapšen je sa grupom omladinaca iz Srednje tehničke škole. Nedelju dana nakon mučenja streljan je i sahranjen u Marinkovoj Bari u zajedničku raku.

Višekruna Branko, rođio se u Vlasevici 1913 god. Diplomirao je na STŠ 1932 god. u Beogradu. Zaklali su ga četnici 1943 god. kod Zaječara.

Viševac Đuro, geometar, poginuo u ratu.

Vlahović Velimir

Vlahović Velimir, rođen je 1907 god. u Andrijevici. Kao geometar službovao u odeljenju katastra. Ubili su ga četnici na ulici Knjaževca 1944. god.

Vuga Janez, Rodio se 1913 god. u Vipavi — Slov. Primorje. Diplomirao je na

Vuga Janez

STŠ 1932. god. u Ljubljani, i kao geometar službovao na novom premeru Sr-

bije. Od 1935 god. do odlaska u partizanske odrede službovao je kod Komisije za agrarne operacije u Ljubljani. Odmah 1941 god. prišao je Osvobodilnoj Fronti i radio ilegalno do odlaska u NOB. Nakon kapitulacije Italije 1943 god. odlazi u partizane i kao rezervni artiljerijski oficir formirao je u X. Ljubljanskoj udarnoj brigadi artiljerijsku bateriju. Za vreme velike nemačke ofanzive 1943 god. je teško ranjen, zarobljen i ubijen.

Vujičić Vasilije, geometar, streljan u Korenici 1942 god.

Žderić Branko, rođen je u Prijepolju. Diplomirao je na STŠ u Beogradu 1928. god. Ubili su ga ustaše 1941. god. u Vlasenici.

Do završetka redakcije lista, Uredništvo je primilo podatke za 117 drugova, koji su poginuli u borbi ili kao žrtve fašističkog terora. Žao nam je, da nismo mogli prikupiti podatke i za ostale drugove, sa kojima ukupni broj prelazi 130. Podatke su prikupila Društva GIG-a Nar. Republika: Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske, Makedonije, Slovenije i Srbije.

Fotografije uzete su pretežno iz arhive bivšeg Odeljenja Katastra, a djelomično su dobivene od rodbine, te prema tome prikazuju stanje iz početka službovanja dotičnih drugova.

Uredništvo